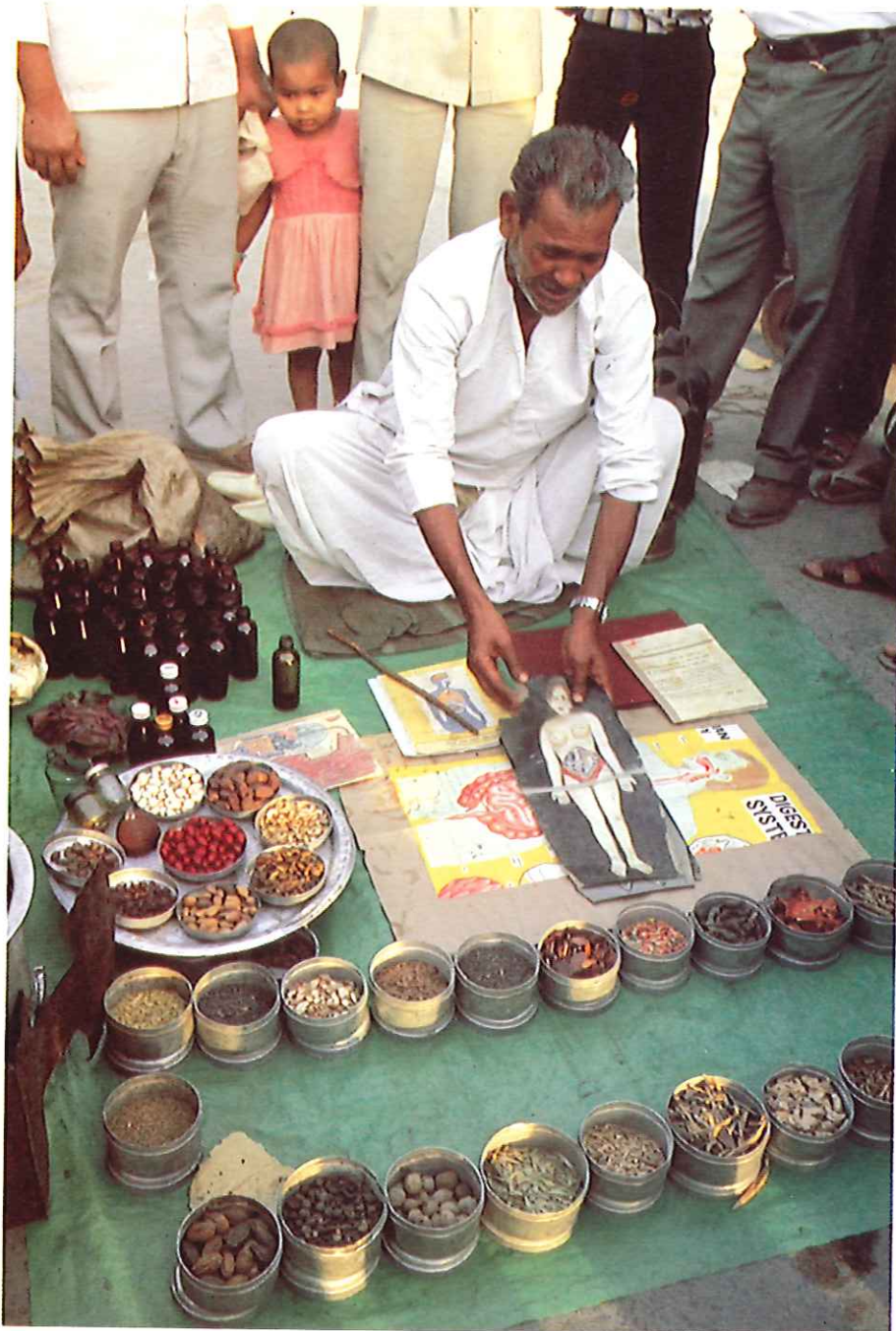

Om konsten att bli 100

— Ayurvedisk medicin i det forntida Indien.

Bukoperationer och plastikkirurgi, gymping och kroppshygien, kost-rådgivning och förebyggande hälsovård, medicinsk självkritik och aktiv patientmedverkan, ljusa rymliga sjukhus i behagliga naturomgivningar, levande musik och underhållning för patienterna!

Detta var några av ingredienserna i det forntida Indiens läkekonst som lärde att källan till hälsa och ett långt liv inte bara bestod i kroppslig balans utan även i moralisk, psykologisk och social harmoni. Thomas Arvidsson berättar här om ayurvedisk medicin i det forntida Indien.

▲
Susruta, den indiska läkekonstens fader, i sin sjukmottagning. Observera palperingen radialpulsen. Indiskt 1700-talstryck.

◀
Traditionell örtdoktor i dagens Indien.
MARIA SÖDERBERG

▼
Kirurgiska instrument enligt Susruta.

år och få en ny näsa

Det forntida Indiens läkekonst kan grovt indelas i en äldre vedisk period som sträcker sig fram till år 800 f.Kr. och en klassisk period mellan år 800 f.Kr. och år 1000 e.Kr. Våra kunskaper om den äldre perioden bygger framför allt på uppgifter i de gamla s k vedaskrifterna; Rig-veda och Atharva-veda. I dessa skrifterns hymner och magiska formler är det medicinska vetandet intimt förknippat med demoner och magi. I lovsånger prisas en rad läkedomsörter vilka sägs bota demonframkallade sjukdomar som feber, diarré, lepra m m.

Det är dock först under klassisk tid som läkekonsten utvecklas på ett mer systematiskt sätt och inte längre helt domineras av magi. Under påverkan av århundradens samlade erfarenheter och senare av buddhismens barmhärtighetslära tillkommer under denna period de mest kända medicinska verken i brahmisk eller klassisk medicin. Dessa verk är *Caraka-samhita* och *Susruta-samhita* samt två böcker av läkaren Vagbhata. De har samtliga tillkommit mellan år 200 och år 800 e.Kr. och utgör de främsta källorna till vår kunskap om indisk läkekonst. Enligt traditionen var Caraka och Susruta läkare i Benares, ett lärdomscentrum i det klassiska Indien.

Medicinsk utbildning

Den medicinska utbildningen skedde genom ett lärlingssystem där den blivande läkaren i årtal levde som familjemedlem hos sin lärare och dagligen deltog i dennes praktiska verksamhet. Förutom praktisk träning skulle läroböckerna läras in utantill strof för strof. Kriterierna för att antas som elev var mycket stränga och de som efter prövning antogs fick svära en ed som i mycket påminner om den grekiska hippokratiska eden som ännu sägs utgöra grundval för västerländsk läkareetik. Den indiska eden sade bl a:

"Du måste lämna bakom dig önskningsar, vrede, begär, dårskap, stolthet, egoism, avund, hårdhet, förtal, falskhet, slött och opassande uppträdande. Med kortklippta naglar, rituellt ren och klädd i den orange klädnaden måste du förpliktiga dig att hålla dig till sanningen..."

När du slutfört ditt studium skall du med din kunskap hjälpa brahminer, äldre, fattiga, kvinnor, asketer, hjälplösa, änkor, föräldralösa och vem du än möter som vore det dina egna släktingar. Du skall dock ej

bitstå yrkesjägare, fågeljägare och oförbätterliga syndare..."

Åtta armar

Ayurveda — vetandet om ett långt liv, som läkekonsten kallades — indelades traditionellt i åtta specialiteter eller armar. Den första kallades *Salya-tantram* och var den kirurgiska specialiteten. Salya betyder pil och det var genom behandling av krigsskador orsakade av fientliga pilar som de äldsta kirurgiska kunskaperna erhöles. De övriga sju armarna var: 2. ögon, öron, näsa, hals, 3. invärtes medicin, 4. barnsjukdomar, 5. behandling av förgiftningar, 6. demoniska sjukdomar, 7. livselixir, 8. befrämjande av sexuell förmåga.

Femhundra muskler

Uppfattningen om människokroppens funktion var sett med våra ögon mycket bristfällig. Detta hindrade dock ej att en mycket komplex och omfattande teoribildning inom fysiologi utvecklades. Dessa spekulationer har en teoretisk skönhet och emanerade också till stor del från de förhärskande religiösa och filosofiska systemen. Många av dessa teorier har överlevt inom folkmedicinen fram till vår tid.

Även människokroppens byggnad, anatomin, var bristfälligt känd. Detta berodde till stor del på religiösa förbud mot att skära i döda kroppar. Susruta rekommenderar dock en metod att kringgå dessa tabun. En död kropp placerades i en korg som sänktes ned i rinnande vatten. Efter sju dagar togs kroppen upp och vävnader kunde då skiljas åt utan att man behövde skära. Man vann på detta sätt en viss kunskap om människokroppens skelett, muskler och ligament. Susruta anger antalet ben till 300 st inklusive tänder och brosk. Antalet ligament sades vara 900 st och mannens muskler 500 st. Nollan, fö en samtida indisk uppfinning, användes uppenbarligen med förkärlek.

Sjukdomar

Synen på sjukdomar och deras uppkomstmekanism hängde samman med fysiologiska spekulationer. I fysiologin spelade bl a tre grundprinciper eller *Dosa* en central roll. En störning i balansen mellan dem kunde ge upphov till ohälsa. Sjukdomar kunde också orsakas av yttre våld, av demoner, vara nedärvda eller förvärvade under fostertiden. Etthundra år betraktades som den normala och ideala fysiologiska livslängden. Denna livslängd borde i princip vara möjlig att uppnå för envar vid ett rätt och balanserat leverne.

Från Ayurvedisk kirurgi övertog europeisk kirurgi en metod att genom plastikingrepp ersätta en förlorad näsa. Kopparstick från år 1794 som visar en oxdrivare i den engelska armén i Indien 10 månader efter operationen som utfördes av en tegelmakare i Poona.

I den ayurvediska litteraturen beskrivs en mängd olika sjukdomstillstånd och sjukdomsläran uppvisar en långt gående systematisering och klassificering. Susruta räknar med existensen av 1120 olika sjukdomar varav 66 st bara i munhålan. Av dessa hänförs 8 st till tänderna. Susruta nämner bl a skörbjugg, tandlossning, tandröta, tandfrakturer, missfärgningar. Beskrivningen av emalj som ett hölje över tandkronan återfinns fö för första gången hos Susruta.

Behandlingens fyra ben

Caraka lär att en behandling för att vara framgångsrik måste stå på fyra ben och att varje ben måste besitta vissa egenskaper. De fyra är:

Läkaren: "Grundlig kännedom om skrifterna, stor erfarenhet, skicklighet och renhet, (till kropp och själ)."

Medicinerna: "Rikedom på kraft, lämplighet för den sjukdom som är under behandling, möjlighet till användning på olika sätt samt hållbarhet."

Vårdaren: "Kunskap om det sätt varpå mediciner bör tillredas, skicklighet, hängivenhet för den patient som skall tillses samt renhet (till kropp och själ)."

Patienten: "Minnesgodhet, lydnad mot föreskrifter, oräddhet samt meddelsamhet (med hänsyn till allt som erfares invärtes och som företages av honom under de tider som förflyta mellan besöken)."

Det psykosomatiska betraktelsesättet intog en framträdande plats. Det gällde att vinna patientens förtroende och på alla sätt stimulera patienten att medverka. Att samspillet psyke—kropp var viktigt speglas av en strof ur eposet Mahabharata XII.16 som fritt översatt säger: "Från kroppen utgår mental ohälsa, från psyket kroppslig ohälsa."

Sträng diet i olika former föregick i regel annan medicinsk behandling varav inhemskt odlade örter var det vanligaste läkemedlet. Susruta kände 760 olika arter av läkande örter. Animaliska preparat som mjöl, benmjöl, gallstenar förekom och likaså mineraler som koppar, silver och guld. Järn- och kopparsulfat användes i ögonmedel, arsenik- och kvicksilverföreningar i hudmedel och silver i laxermedel.

Myror inom kirurgin

Det var inom kirurgin som indierna nådde längst under den klassiska tiden. Här stod man på en högre nivå än andra samtida kulturer. Enligt Susruta, som ingående behandlar kirurgin, skulle instrumentuppsättningen bestå av 20 vassa och 101 trubbiga instrument. Bland dessa ingick sax, skalpell, såg, ändtarmsspegel, skärkrok för borttagande av polyper, magnet och brännjärn. Åtta olika metoder användes: snittning, bortskärande, skrapning, punktering, inträngande med sond, utdragning, ihopsyende och framkallande av sekretion.

En blivande kirurg tränade snitt och amputationer på gurkor, meloner och pumpor. Böldpunktering övades på påsar fyllda med lera och vatten. Konsten att öppna ådror tränades på lotusblommans ihåliga stjälk. Kemisk kirurgi praktiserades genom frätande alkaliska salvor. Instrumenten var tillverkade av järn och skulle hållas skarpa och rena. Nålarna var runda, triangelformade eller böjda. Kirurgerna utförde starr-operationer, kejsarsnitt, styckning och ut-

Sjukhusvård enligt Caraka

(200-talet e Kr)

Först och främst måste en större byggnad uppföras under tillsyn av en byggmästare. Den bör vara vidsträckt och rymlig. En stadig grund får ej saknas. Ingen del av den får vara utsatt för starka vindar eller blåst. Den bör ej vara utsatt för rök, sol, damm eller skadliga ljud. Den bör vara utrustad med trappor, med stötar och mortlar, avskilda rum, sovrum och kök.

Därnäst bör man försäkra sig om en kår av vårdare, som utmärka sig för renhet och snygga vanor, hängivna dem åt vilka de skall lämna sina tjänster, av naturen vänliga, i stånd att laga mat, kunniga i att bada eller tvätta en pati-

ent, välförfarna i att gnida eller massera lemmarna eller lyfta en patient eller att hjälpa honom att gå eller röra sig, skickliga i att bädda och rengöra sängar, skickliga i att pulvrисera droger, tålmodiga och duktiga till att vårda den som lider...

Man bör också försäkra sig om ett antal män som är förfarna i sång och musik, skickliga i att deklamera vers och att hålla angenäma tal, berätta historier och legender, duktiga i att läsa i ansiktet och förstå vad patienten behöver samt besittande en hövlighet som gör dem till behagliga kamrater. ♪ ♪

dragning av foster, amputationer, operationer av bräck, analfistlar och hemoroider samt avlägsnande av sten i urinblåsan. Vid blåsstensoperationer var man noga med att ta bort stenen hel. Man hade observerat att om fragment blev kvar, kunde dessa utgöra utgångsmaterial för ny stentillväxt.

De flesta av nutida folksjukdomar finns beskrivna i de gamla sanskritverken. Man kände bl a till diabetes (sockersjuka) som man diagnosticerade genom att avsmaka urinen som då sades ha "honungssmak". Stor vikt lades vid grundlig diagnostisering. Sjukdomshistoria togs upp, palperingsmetoder användes och vid undersökningen skulle alla fem sinnesorgan användas. Genom hörseln skulle exempelvis olika typer av andning hos patienten kunna särskiljas. Genom det typiska ljud som bildas när brottytorna av ett brutet ben gnids mot varandra skulle läkaren kunna identifiera ett andra skulle läkaren kunna identifiera ett benbrott. Man luktade och smakade på kroppssekret.

utmönstra sjukdomar som ej var behandlingsbara och sådana som hade dålig prog-

nos. På detta sätt ökade frekvensen lyckade behandlingar och Susruta påpekar att en läkare som vill nå framgång i yrket ej bör befatta sig med patienter som lider av en rad svårartade tillstånd som han sedan räknar upp.

Även svåra buktillstånd opererades. Susruta beskriver en tarmoperation som föranletts av att ett fiskben e d skurit igenom tarmväggen. Först görs ett snitt nedanför naveln till vänster och en bit tarm dras fram i såret. När hindret hittats och avlägsnats med ett snitt i tarmen rensas denna med honung och smält smör. Därefter pressas de två ändarna av tarmen samman och stora svartmyror placeras över kanterna. När myrorna bitit sig fast så klipps deras kroppar bort och tarmpartiet stoppas in i buken vars vägg sedan sys ihop.

Plastikkirurgi

Från Indien härstammar de äldsta uppgifterna om hudtransplantationer och operationer av ytteröra och näsa. Det var också inom plastikkirurgin som störst framgång nåddes. Tillgången på patienter att öva på var god eftersom stympningsstraff var vanliga. I *Susruta-samhita* beskrivs ingående hur man kan rekonstruera mjukdelarna efter en total förlust av den yttre näsan:

"Man tar ett blad av en klängväxt och klipper ur detta en modell av den saknade kroppsdelen. Bladet breds sedan ut över kinden (eller pannan) och en hudlapp av samma storlek skärs ut och böjs in över de i mellantiden uppfriskade sårkanterna på den tidigare näsans plats. Två små vassrör

En skadad stridselefant fick lika god vård som en sårad soldat.

Fornindisk läkeört nyupptäckt

Et medel som idag används vid behandling av bl a schizofreni och narkotikamissbruk i västvärlden har upptäckts som en direkt följd av studier i ayurvedisk tradition.

Växten *Rauwolfia serpentina* omnämns i en medicinsk lärobok av den forntida läkaren Susruta. Susruta föreskriver att växtens rot bör beredas genom att kokas tillsammans med mjölk och smör "över en stilla eld". En lång rad verksamma egenskaper har genom tiderna tillskrivits örten men dess vanligaste användning under århundraden har varit som lugnande och sövande medel.

Örten har brukats inom Ayurvedisk tradition in i modern tid.

Det var dock först under 1940-talet som örten blev känd för modern västerländsk medicin genom att indiska kemister började analysera den kemiskt

och experimentellt kunde demonstrera dess lugnande verkan. Dess mest verksamma beståndsdel, en alkaloid vid namn *reserpin*, identifierades av den amerikanske forskaren Müller 1952 var efter de antika anspråken bekräftades. Uppenbarligen byggde dessa på empiriska iakttagelser. *Reserpin* används numera som lugnande och blodtryckssänkande medel.

Örten illustrerades första gången av en holländare vid namn Georg Rumph som var utsänd av holländska ostindiska kompaniet på 1600-talet för att samla uppgifter om användbara kryddväxter. Rumphs bok publicerades dock ej förrän 1755. Örten som av den antike läkaren Susruta kallades *Sarpagandha* (ormdoft), fick sitt nuvarande latinska namn *Rauwolfia* av Linné 1798, efter en tysk 1500-talsbotanist vid namn Leonhart Rauwolf.

Rauwolfia serpentina illustrerad av Georg Rumph år 1755.

anbringas där näsborrarna skall vara och det hela pudras med krossade örter samt förbinds med bomull indränkt i sesamolja. Patienten rengörs noga och får smält smör till föda. När huden läkt skärs hudstjälken av och näsan sätts samman till sin slutgiltiga form."

I början av 1800-talet introducerades den indiska metoden för näsrekonstruktion i Europa av den engelske kirurgen Carpue.

Den höga standarden på den indiska kirurgin avspeglas av det faktum att misslyckade operationer diskuterades intensivt och öppet.

Som smärtstillande medel i samband med operationer rekommenderar Susruta hampa (haschisch) och bolmört (förlamande verkan). Även alkohol lär ha använts.

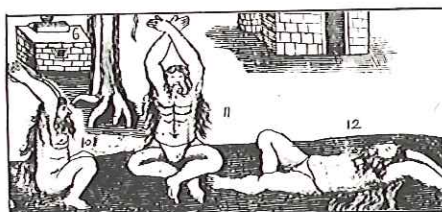
Förebyggande hälsovård

Traditioner på hygienens område går tillbaka ända till Induskulturen (2500 f Kr—1500 f Kr) vars välplanerade städer hade regelbundna kvarter, gator med avloppstrummor, tegelhus i flera våningar med badrum och en slags vattenklosett.

De Ayurvediska författarna ägnade också hygien stor uppmärksamhet. Epidemier hotade ständigt i tätbefolkade områden och i de hygieniska föreskrifterna ingick råd om att inte dricka vatten och äta råa grönsaker när epidemier pågår. I de allmänna hälsoråden rekommenderades även tandborstning, dagliga bad, massage, motion, samlag var 4:e dag samt att ej urinera på dagtid. Det anses även att hinduerna kände till en teknik att skydda sig mot smittkoppor mer än tusen år innan denna

teknik blev känd i väst; inoculation, dvs ympning på frisk person med sårsvätska från smittad.

De första uppgifterna om organiserad sjukvård härstammar från den indiska kontinenten och Sri Lanka. Enligt den buddhistiska urkunden Mahawanse fanns sjukhus på Sri Lanka redan år 500 f Kr.

Indiska asketer Ur J B Taverner "les six voyages." Paris 1677—1679

Från konung Ashokas regering på 200-talet f Kr, då den indiska halvön för första gången kom under centralstyre, finns en pelarinskrift bevarad där det står att läsa:

"Överallt i riket har kungen sört för medicinsk vård av människor och djur och bestämt att där medicinalväxter saknas sådana skall importeras och odlas..."

Längre fram i tiden får man en mycket positiv bild av den organiserade sjukvården genom den kinesiska resenären Fa-hsien som på 400-talet e Kr skriver:

"De styrande har i dessa länder grundat fria sjukhus och till dessa kommer alla fattiga eller hjälplösa patienter, föräldralösa, änkor och krymplingar. De tas väl omhand, en läkare hjälper dem, mat och medicin utdelas efter behov. De har det alla ganska gott och när de tillfrisknat reser de iväg."

De ayurvediska medicinerna tog även hand om djurpatienter. I det veterinärmedicinska verket *Hasty-ayurveda* — vetandet om ett långt liv för elefanter — behandlas i ett större avsnitt elefantkirurgi. Elefanter utgjorde en viktig del av kungens egendom och användes för ceremoniella och militära ändamål. En skadad stridselefant fick lika god vård som en skadad soldat. Elefantens höga status avspeglas av det förhållande att gudarnas konung, Indra, använde en elefant som riddjur.

Influens på västerlandet

Indisk och grekisk medicin anses ha stått i förbindelse med varandra via de handelsvägar som gick mellan öst och väst. Den grekiska medicinen fortsatte dock att utvecklas när den indiska började stagnera. En anledning härtill var den grekiska medicinens övertag på det teoretiska området. Grekerna lyckades skilja på medicinsk kunskap och religiös kunskap. Denna skilsmässa gav annorlunda utvecklingsmöjligheter och medicinen kunde öppna sig för rön inom andra vetenskapsgrenar.

Ett samhälles medicinska vetande måste emellertid stå i samklang med sin egen tids grundläggande värderingar, med dess världs-, människo- och moraluppfattning, för att praktiskt kunna fylla sin uppgift: att lindra och bota. Susrutas vetande uppfyllde detta krav och det förklarar inslagen av magisk övertro i en läkekonst som även rymmer mycket av nykter klinisk insikt. När detta väl beaktas kan en rätt värdering av den indiska medicinen under antiken, dess möjligheter och insatser göras.

Thomas Arvidsson

Vardagsrealism och starka tjejer

— Shefikas heta önskan var att få lära sig läsa och skriva. Men för att föda barn behövs inte böcker eller bokstäver tyckte hennes pappa.

— Lalu hade tänkt lära sig läsa genom sin syster. För att rädda hennes försämrade syn är han beredd att gå den 50 mil långa vägen till Agra.

— Enda sättet för Puspa att undkomma sitt giftermål med en gammal elak gubbe var att börja skolan.

— Mot familjens vilja börjar Mana studera i ett ashram. Hennes mål är att bli självförsörjande.

På mitt skrivbord ligger en trave böcker som har det gemensamt att de alla handlar om och utspelas i ett sydasiatiskt land. Böckerna har antingen utgivits under 1980-talet eller kommit i nya upplagor under denna period. På sätt och vis är det ett kvalitetsurval, vilket betyder att samtliga böcker är läsvärda och att de, var och en på sitt sätt, lyckas ge liv och gestalt åt sydasiatisk vardag.

Under årens lopp har det skett vissa förändringar vad gäller innehållet i de barn- och ungdomsböcker som gör anspråk på att skildra livet i ett u-land. Låt oss göra en snabb tillbakablick:

Från neutral beskrivning till engagerad analys

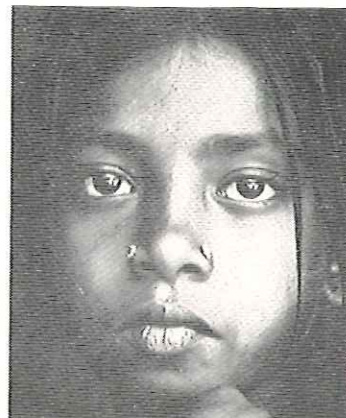
Under 1950-talet växte det fram ett större intresse för att i barnboken skildra främmande kulturer. Barnboksförfattarna gjorde inbrytningar i nya ämnesområden, vilket innebar en vidgning i geografiskt, moraliskt och politiskt hänseende. Skildringar av u-länder ökade starkt. Men vilken bild av främmande länder var det då som förmedlades till läsaren?

På sina håll försökte nog författarna ge en saklig upplysning om respektive länder, fast saker som ex.vis politiska förhållanden

eller fattigdom var det inte så populärt att berätta om. Vanligt var att författarna beskrev *hur* det var i u-länderna. Mera sällan försökte man besvara frågan *varför* det var som det var och vad man skulle kunna göra åt det.

Idag ser utgivningen av böcker med motiv från tredje världen delvis annorlunda ut. Informativt och konkret försöker flera författare visa hur förtryckets mekanismer fungerar samt motståndet mot det. Under 1960- och 70-talet blev böckerna mer realistiska, problemställande och kritiska. Denna tendens har ytterligare förstärkts under 1980-talet. Författarna tar sina läsare mer

Radha Bhat

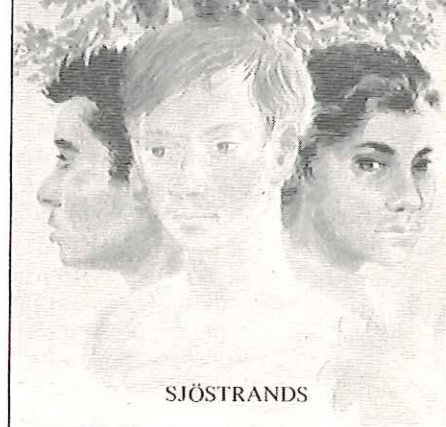

Mana

En flicka från Himalaya

SVERRE ASMERVIK

Sri Lanka i mitt hjärta

SJÖSTRANDS

på allvar, vissa ämnesområden är inte längre tabubelagda. Det handlar idag mycket om att medvetandegöra, visa på strukturer och sammanhang, skildra nya verkligheter.

Författarna har ofta en utpräglat undervisande intention. I fiktionens form vill man förklara eller belysa något problem. Ibland är författarens intention politisk, med mål att göra läsaren medveten om ett lands politiska förtryck. Särskilt tydligt är detta i böcker med motiv från t ex Sydamerika. I dessa åskådliggörs förtrycket på ett mycket konkret sätt. Men det stannar inte vid detta utan författaren söker ofta också skildra kampen mot förtrycket och pekar framåt mot lösningar.

I andra böcker, som ex.vis många av de böcker som handlar om Indien, är det etnografiska stoffet det centrala. Man försöker beskriva traditioner och sedvänjor i ett land. Gestaltar livsöden, uppbrott mot det förutbestämda och kanske ifrågasättande av givna mönster. Något av tidlöshetens andedräkt vilar ofta över dessa böcker. Efter denna inledande bakgrund kan det kanske vara lämpligt att titta på några bilderböcker som alla handlar om Indien.

Bilderböcker

Även bilderböckernas motivkrets har breddats. Många av de bilderböcker som skildrar andra länder är fotografiska och författaren står ofta själv för både bild och text. Den fotografiska bilderboken upplevs av många som pedagogiskt värdefull eftersom den ger en alldeles speciell konkretion och närhet till andra kulturer.

En brunglänsande pojke med en pilbåge i ena handen vadar i knähögt vatten. Bredvid honom går en gulstrimmig tiger. Lugn, det är bara Chendru och hans vän Tambu som går på jakt.

Fotografen Astrid Bergman Sucksdorff har gjort en överdådigt vacker fotobilderbok om livet i en indisk djungelby. Boken har några decennier på nacken, utkom första gången under 1950-talet, och livet i byn har naturligtvis förändrats i takt med att "civilisationen" trängt sig på. Dock har berättelsen om Chendru en egen, icke tidsbunden dramatik som gör att boken står sig gott fortfarande. Textmassan är kanske väl kompakt men bilderna är utsökta och tål att tittas på många gånger. Chendru, ny uppl 1985.

Kalle Kjellmans fotografiska bilderbok **Mahendra och den underbara kon**, 1986, har tidigare varit filmatiserad för TV. Berättelsen har mycket av folksagans komposition över sig. När den sexårige Mahendra hungrig vaknar upp en morgon, bestämmer han sig för att söka hjälp hos gudinnan i templet. I utbyte mot att han lovar att hjälpa alla han möter ber han om en mugg mjölk. Och som så ofta i indiska myter, träder gudarna till människans hjälp och Mahendras blygsamma önskan blir till

Astrid Bergman-Sucksdorff

Foton: TORGNY SOMMELIUS

övermåttan uppfylld. Texten är språkligt enkel och riktar sig till små barn. Tillsammans utgör bild och text ett lyckat samspel.

En fotografisk bilderbok med en mera faktainriktad prägel är Michael Liljegrens **Attar i Calcutta**, 1983. Det är en bok som försöker skildra de fattigas vardag i Calcutta. Ramberättelsen handlar om pojken Attar som lever på gatan och som bl a försörjer sig på att tigga. Nu handlar det inte så mycket om Attar själv, utan om de arbetslösa och bostadslösa situation och om konsten att överleva. De svartvita fotografierna är ibland lite suddiga och text och bild tillsammans ger inte något helgjutet intryck.

Gita är en flicka som bor i delstaten Orissa i Indien. Vi får följa med Gita en dag, från tidig morgon till dess natten faller på. Förutom en varm liten berättelse om Gita och hennes familj ges det också en inblick i indiskt vardagsliv, in i minsta detalj. Vi får veta hur man äter, sover, handlar och är tillsammans och genom illustrationerna får man ytterligare detaljkunskap om hur det kan se ut. Kulturmönstret framträder tydligt och mycket av livet i byn förklaras på ett naturligt sätt. De tilltalande, informativa och lite naiva helsidesillustrationerna av indiskan Dinanath Pathy, lyckas med paret Fischers ibland rätt kompakta text, fånga

in den särskilda atmosfär som härskar i en indisk by. **En ovanlig dag. Hos Gitas familj i Orissa i Indien**, 1983.

Från bilderböckernas värld går vi vidare till mera berättande skildringar av Syd-Asien. Aimée Sommerfeldts båda böcker om Indien utkom på svenska första gången i början av 1960-talet, men har getts ut på nytt i Litteraturfrämjandets regi under 1980-talet.

Den första boken, **Vägen till Agra**, 1980, har betecknats som något av en genombrottsbok när det gäller detta ämnesområde. Den handlar om Lalu och hans lillasyster Mayas långa vandring till sjukhuset i Agra där de tänker söka hjälp för Mayas allt sämre syn. Lalu är mycket angelägen om att Maya blir frisk eftersom hon just blivit erbjuden en plats i skolan: "Och Lulu hade dubbel orsak att sörja om Maya skulle bli avvisad från skolan. Han hade satt sig i sinnet att varje ord och varje bokstav som Maya lärde sig, skulle han också lära sig. (...) Man fick lov att vara om sig, om man skulle snappa upp något i en värld där det fanns alldeles för många barn." Det blir en lång, erfarenhetsrik och ibland farofylld vandring på Indiens dammfyllda, heta vägar innan de når sitt mål.

Beslutet, 1982, är en fristående fortsättning där Lalu slits mellan sin längtan att utbildas sig till läkare och plikten att stanna hemma och ta hand om familjen.

Det är spännande, lättillgängliga och ljusa böcker med träffsäkra miljöskildringar. Problem som t ex fattigdomen och penningutlånares maktfullkomlighet skildras, men böckerna pekar inte framåt mot några reella lösningar. De präglas i stället av en allmän utvecklingsoptimism som kan kännas förlagd idag.

Vikten av kunskap och utbildning betonas starkt och blir till den grund på vilket det "nya" Indien ska byggas. "Det är sådana ungdomar som du kan släppa in den nya tiden i byarna", säger Lalus idol, doktor Prasad, till honom.

Turistparadisets baksida

Sverre Asmerviks *Sri Lanka i mitt hjärta*, 1985, berättar om den 17-årige Janni som efter moderns död reser till Sri Lanka för att träffa fadern som arbetar med bistånd där. Han kommer dock aldrig så långt att han träffar fadern. I stället möter han Veloo, en tamilsk tjänstepojke, och får genom honom insikt i det förtryck och den terror som de indiska tamilerna på Sri Lanka lever under. Veloo's egen historia kan stå som exempel på hur många av de statslösa tamilernas livsvillkor hårdnade efter självständigheten 1948. "Som statslös har du inte en enda rättighet. Du får inte ett annat jobb än på en plantage. Du får inte driva handel. Du har ingen rösträtt. Du offerar alla dina krafter på ett uselt betalt arbete, och ändå faller du utanför samhället som du trodde du var en del av", berättar Veloo för Janni. Och Janni som från början var en omedveten, vanlig turist vaknar så småningom upp politiskt och förstår att det krävs handling för att åstadkomma förändring. Plötslig död och ljuv kärlek är andra ingredienser som driver den spänningsfyllda ungdomsromanen framåt. Slutet är något abrupt men pekar kanske framåt mot det som förmodligen blir nästkommande bok.

Kamelklockorna av Janne Carlsson är en alldeles nyutkommen bok (1987) som skildrar hur det är för ett barn att leva i Afghanistan. I bokens början möter vi Hajdar som med sin mamma och syster är på flykt från sin sönderbombade hemby och på väg till Pakistan. Genom Hajdars tillbakablickar får man bakgrunden till flykten: den mördade presidenten, Sovjets intervention, misstänksamheten och angiveriet som ökar, det politiska våldet osv. Författaren tar klart ställning för gerillasoldaterna i deras kamp mot den sovjetstödda regimen. Men boken ger också en inträngande bild av det dagliga livet i Afghanistan, sorger såväl som glädjeämnen och porträttet av den tio eller kanske elvaårige Hajdar är känsligt och övertygande.

Starka flickor

Flera av böckerna har glädjande nog starka och självständiga flickor som huvud-

personer. I blickpunkten står den unga giftasvuxna flickan. Mot henne kontrasteras ibland den av alla föraktade barnlösa änkans, som mist alla sina möjligheter att bilda familj och som får leva på nåder hos släktingar.

De problem som tas upp är bl a olyckan att föda många döttrar och svårigheten att skaffa dessa hemgift — som visserligen är förbjudet enligt indisk lag, men ofrånkomligt i praktiken — vidare den unga flickans oro och kval över sin tillkommande samt hennes drömmar om ett eget liv. Eftersom föräldrarna utser äktenskapspartner blir flickan utlämnad åt sin blivande man och hans familjs godtycke. I några av böckerna väljer tjejerna att göra revolt mot föräldrarna och att gå sin egen väg. För flera hägrar drömmen om utbildning, vilket framstår som flickornas enda möjlighet till ett självständigt liv.

Andra specifika kvinnoproblem som tas upp är ex.vis den farliga röken från eldarna som kan leda till blindhet, svårigheten för kvinnorna att få tag i bränsle, matordningen — där männen äter först och kvinnorna får det som blir över. Det är vardagliga svårigheter som tillfogas de mera allmängiltiga som brudhandeln, svårigheten för flickor att få skolutbildning och förödmjukelsen att inte få vara med och fatta beslut om sitt eget liv.

Kvinnor i Himalaya

"Kor i bergen har det bättre än kvinnorna", säger en gammal kvinna i Mari Thøgers bok *Didi och Puspa*, 1982. Didi är en ung barnlös änka som bor hos sin bror och hans familj. Hennes status är låg: "Jag har redan varit gift och då är jag förbrukad". Kvinnorna i den lilla byn uppe i Himalaya får leva ett slitsamt liv. Någon chans till skolutbildning har de inte: de bör

jekretsen. Didi har dock lyckats lära sig läsa och uppmuntrar sin brorsdotter Puspa att göra detsamma. Utan utbildning går inget att ändra på tror Didi:

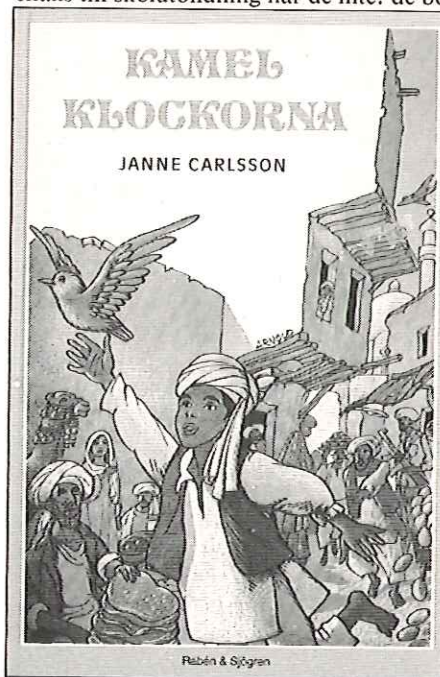
"Vad vi kan göra är att hålla ihop, arbeta hårt och ta varje chans att lära något nytt. Då blir det kanske en dag lättare att vara flicka i bergen". Den 14-åriga Puspa är giftasvuxen och fadern utser en elak gammal man som hennes brudgum. Men Puspa lyckas med hjälp av Didi att undkomma sitt giftermål och skickas vidare till ett ashram för att få utbildning. Det är en lättläst, informativ och positiv liten berättelse om två starka kvinnor som vågar sätta sig upp mot konventionerna.

Mana — en flicka från Himalaya, 1985, av Radha Bhat kan på sätt och vis betecknas som en utvecklingsroman. Man får följa Mana från hennes födelse, genom uppväxt och skoltid. Romanen är lite trevande i början och får inte riktigt liv förrän i beskrivningen av Manas inträde i ett ashram. Här har författaren en didaktisk intention: hon vill beskriva traditioner och sedvänjor i den del av Indien som Mana kommer ifrån, men också visa på det förtryck som kvinnor utsätts för. I centrum står Mana och hennes kamp för utbildning och självständighet. Familjens krav på att hon ska gifta sig kan hon inte godta, hon vill klara sig själv. Men hon får kämpa hårt mot omgivningens fördomar för att skaffa sig utbildning. Skildringen av det ashram som Mana kommer till är mycket positiv. I ett ashram fostras flickorna både fysiskt och intellektuellt och förf är själv föreståndare för en sådan skola. Berättartonen är knastrande torr ibland, men då och då gnistrar det till och personerna blir mer levande. Förekomsten av inhemska ord, som förklaras i små noter på textsidorna samt i bokens slut, förstärker lokalfärgen.

Drömmar om ett annat liv

Även i Tomas Lagerströms *Kom Rani*, 1982, som utspelas på Sri Lanka, handlar det om en ung giftasvuxen flicka som inte vill acceptera den brudgum som föräldrarna valt. Familjen är lågkastiga tamiler utan utbildning. Kvinnorna får stå för huvuddelen av försörjningen. De motsättningar som råder mellan tamiler och singaleser tas inte upp. Däremot skildras kastmotsättningarna. Rani är nämligen en "oberörbar" som inte accepteras av familjen.

Även här talas det om kvinnornas livsvillkor: detta att de tvingas arbeta hårdare men får äta mindre än männen. Att de inte får vara med och fatta några beslut som rör dem själva utan snällt bör finna sig i sitt öde. Rani har inga önskemål om utbildning för egen del, i stället drömmer hon om att skaffa sig materiellt bättre villkor tillsammans med sin älskade i något oljeländ.

Också den 14-åriga Shefika från Kashmir drömmer om ett annat liv och bär ett hopp om att hennes framtid ska gestalta sig anorlunda när hon väl gifter sig med den utbildade, jeansklädde Abdul. Men när hon i bröllopsgåva får den svarta traditionella kvinnoslöjan, som ska dölja henne för yttrevärlden, slås hennes drömmar sönder. När hon var liten närde hon en önskan om att få gå i skolan, men hennes far avfärdade frågan med i hans tycke goda argument: "läs- och skrivkunnighet var helt bortkastad på flickor som ändå snart skulle gifta sig och föda söner till sin man i en annan husbåt, för barnafödande behövs inte bok och bokstäver — det kunde rent av vara farligt, riskabelt och utmanande att sätta tankar och idéer i huvudet på dem som kom i närheten av det. Flickor hade inget bruk för idéer, knappt ens för tankar." Inger Brattström, *Slöjan*, ny uppl 1985.

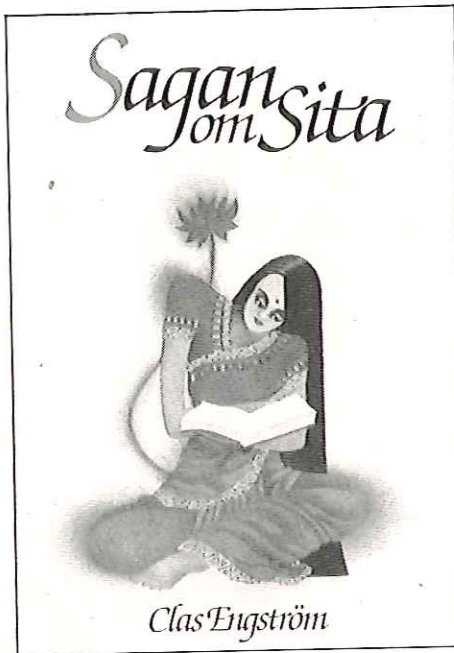
Adopterade barn

Brattström besökte Indien första gången under 1970-talet och under årens lopp har det blivit många återbesök. Genom sina adopterade barnbarn har hon ytterligare en anknytning till Indien. I flera av sina böcker har hon tagit upp just adoptionsproblematiken som ex.vis i *Hittebarn i Bangalore* (1970) och *Ravindras väg från byn* (1972).

1983 kom *Susila Sanna tur och retur*. I den boken får vi träffa Ravindra och hans lillasyster Susila igen. Nu är de ett par svenska tonåringar som gör ett återbesök i Indien. Det blir en lång resa, både i geografien och biografien. Denna gång är det Susila som står i centrum och hennes upplevelse av att vara kluven i två "jag" — en svensk Sanna och en indisk Susila.

Generationsmotsättningar, klasskonflikter och könsrollsproblematik är motiv som ofta återkommer i Brattströms böcker. Hon kan som få blåsa liv i personer och miljö vare sig handlingen utspelas i Sverige eller i Indien. Genom sina insiktsfulla och engagerande berättelser har hon gett ett gott bidrag till läsvärda Indien-skildringar.

Clas Engström har också skrivit flera böcker om Indien, både för ungdomar och vuxna. Utan att vara huvudmotiv, återspeglas den unga barnlösa änkans låga status i *Sagan om Sita*, 1982. Sitas make mördas brutalt innan de två hinner förenas fysiskt. Inför utsikten att leva som änka, föraktad av alla, väljer Sita något så drastiskt som att begå "sati", dvs brännas på bål tillsammans med sin man. Detta är bara till en del berättelsen om Sita och hennes Krishna. Interfolierade i den realistiska ramberättelsen är nämligen 12 gudasagor, vilket nog får ses som ett mindre lyckat berättargrepp eftersom läsningen därmed blir splittrad. Ramberättelsen är så fylld av egen dramatik att gudaberättelserna närmast inverkar

störande. Vill man ta del av de indiska gudasagorna finns det andra och bättre alternativ:

Gudar och demoner

Det lilla förlaget Hjulet har specialiserat sig på att ge ut böcker för svenska barn om barns sagor, lekar, arbete osv i tredje världen.

1980 kom de två sagosamlingarna *Folksagor från Asien 1 och 2*. De reas nu på förlaget för det facila priset 19 kr/st. 18 länder har bidragit med sagor och varje berättelse är utvald, skriven och illustrerad i det land som den kommer ifrån. Sagorna är lätta att förstå och väcker ofta igenkännandets glädje, trots att innehållet ofta är exotiskt för oss.

Förlaget har också gett ut en förkortad och förenklad version av det omfattande indiska nationaleposet Ramayana från 500-talet f Kr. Det är en bilderbok för relativt avancerade läsare och handlar om den gode prins Rama äventyr bland gudar och demoner. De exklusiva, 300 år gamla miniatyrmålningarna — där varje bild visar flera händelser, kompletteras av nya målningar av den indiske konstnären Jeroo Roy. *Prins Rama — och kampen mot demonerna*, 1985.

Förlaget Niloe har valt att återberätta några sagor hämtade från ett annat indiskt epos, nämligen Mahabharata som tillkom några århundraden f Kr. Tolv sagor ingår i volymen. Ramberättelsen handlar om en tronstrid mellan sex kusiner som alla är kungasöner. De egenskaper som den segrande tronföljaren har förmedlar det klassiska hjälteidealet — godhet, osjälviskhet och tapperhet besegrar även den djupaste ondska. Illustrationerna är romantiskt naturalistiska med en något statisk framtoning. *Indiska sagor*, 1986.

Indienböcker vanligast

De flesta böckerna om Sydasien handlar om just Indien. Utmärkande för dem är att de försöker skildra indisk vardag, traditioner och sedvänjor sådana de nu är i den by där huvudpersonen råkar bo. Överlag har böckerna fint lyckats fånga in atmosfären och fått kulturmönstret att tydligt framträda. Författarna har ofta ambitiöst upplagda miljöskildringar och var och en av böckerna ger sin bild av landet där handlingen utspelas.

Karakteristiskt är att det handlar om individuella livsöden och förändringar. De pekar alltså inte framåt mot kollektiva lösningar eller uppmanar till kamp som så ofta är fallet i barnböcker med motiv från ex.vis Sydamerika.

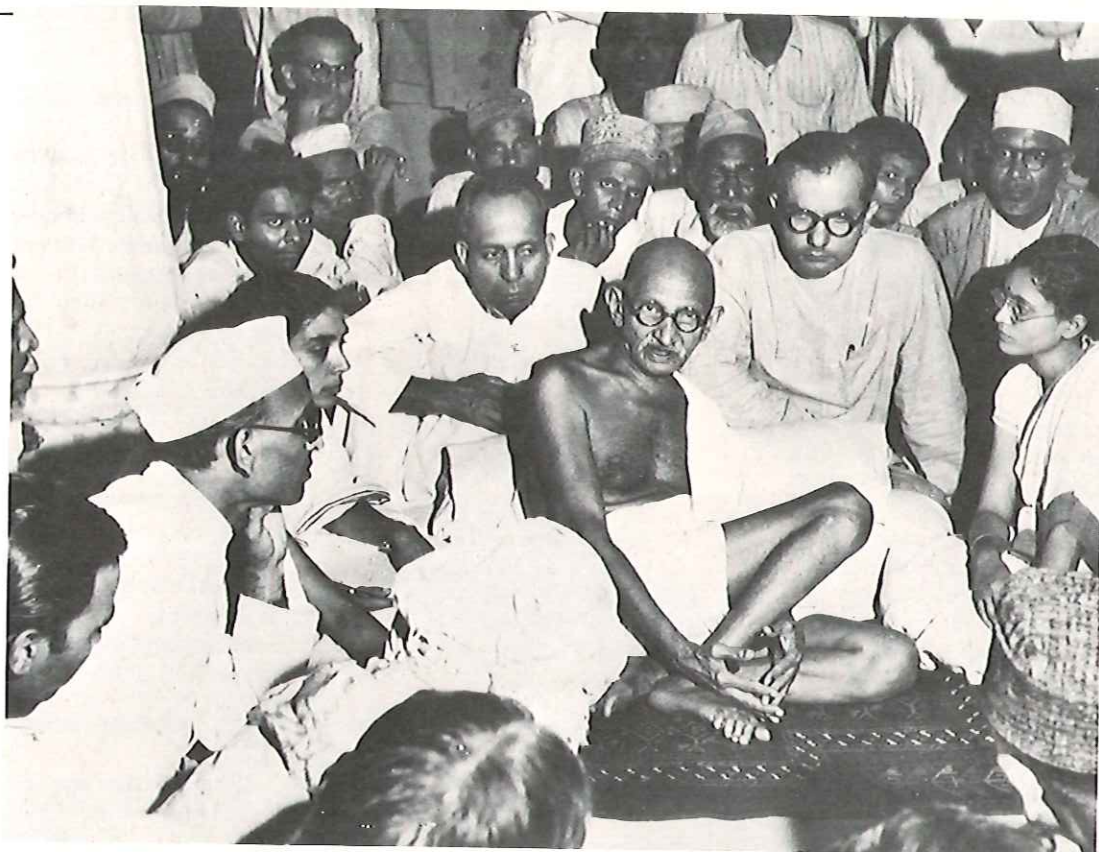
Ett genomgående tema är barnens längtan efter att studera så att de kan hjälpa sitt eget land. Författarna tycks anse att utbildning är den mest realistiska vägen till förändring.

Positivt är att tjejer har fått en framträdande roll i många av böckerna. Och det är inte några passiva, underdåniga flickor utan tjejer som vågar trotsa och ifrågasätta konventionerna. Kvinnoförtryck i olika former beskrivs och sätts under debatt. Men kanske skulle jag önska lite mera snärt i böckerna. Att författarna varit tuffare och mer provocerande. Ibland behövs böcker som känns som piskrapp och inte som en smekning!

Elisabeth Arvidsson

Recenserade böcker:

- Asmervik Sverre, Sri Lanka i mitt hjärta, Sjöstrands Förlag 1985
- Bhat Radha, Mana — en flicka från Himalaya, Haga bokförlag 1986
- Brattström Inger, *Slöjan*, A & W ny uppl 1985
- " , Susila Sanna, tur och retur, Rabén och Sjögren 1983
- Carlsson Janne, Kamelklockorna, Rabén och Sjögren 1987
- Engström Clas, *Sagan om Sita*, Författarförlaget 1982
- Fischer Barbara och Eberhard, En ovanlig dag. Hos Gitas familj i Orissa i Indien, Hjulet 1983
- Folksagor från Asien 1 och 2, Hjulet 1980
- Indiska Sagor, Niloe 1986
- Kjellman Kalle, Mahendra och den underbara kon, Opal 1986
- Lagerström Tomas, Kom Rani, Opal 1982
- Liljegen Michael, Attar i Calcutta, Gothia 1983
- Sommerfelt Aimée, Vägen till Agra, Litteraturfrämjandet 1980
- " , Beslutet, Litteraturfrämjandet 1982
- Sucksdorff Astrid, Chendru, Bonniers ny uppl 1985
- Thompson Brian, Prins Rama — och kampen mot demonerna, Hjulet 1985
- Thøger Mari, Didi och Puspa, Opal 1982.

PRESENS BILD / UPI

Mahatma Gandhi: **Icke-våld inget för fega**

Bilden av Gandhi som den lille farbrorn vid spinnrocken, pacifisten som betraktade "allt våld av ondo", för att citera en grundskolelärobok från 1980, är en förenklad och idylliserad bild. Icke-våld var Gandhis ideal, men om valet låg mellan feg underkastelse och våld, föredrog han det senare.

Mohandas Karamchand Gandhi (1869—1948) var son till en indisk statsman i furstestaten Porbandhar i västra Indien. Släkten tillhörde en köpmannakast med ortodoxa seder och jainistisk filosofi (t ex vägran att döda — ahimsa). Gandhi studerade juridik i London och etablerade sig som advokat i Sydafrika 1893—1914. Han ledde

1907 den första motståndskampen mot myndigheterna och lyckades delvis förbättra indiernas ställning i Sydafrika. 1914 återvände han till Indien och anslöt sig till den växande indiska självständighetsrörelsen. Han blev snart dess främste ideologiske ledare, och utvecklade sin filosofi om ickevåld, civil olydnad och bojkottaktioner mot engelsmännen.

De första stora aktionerna ägde rum 1920, kort efter Amritsarmassakern (1919), och resulterade så småningom i att han fängslades (1922—1924). Men även från fängelset fortsatte Gandhi att leda självständighetskampen, bland annat genom långa fastekampanjer. Nya aktioner togs upp som t ex bojkott av engelska textilier och propaganda för hemspinnerier. Gandhi tillverkade själv tråden till sina tyger vid spinnrocken. Berömd är också saltmarsch-

en, då Gandhi ledde folk till havet för att göra salt av havsvattnet som en protest mot att engelsmännen fördubblat saltskatten (1930).

Gandhi fängslades på nytt 1930, 1933 och 1942 och hann däremellan att förhandla med engelsmännen i London 1931. Gandhi hade ett mycket stort inflytande på de andra ledarna i den Indiska nationalkongressen; Nehru, Patel m fl. Ändå kunde han inte förhindra att landet delades i en hinduisk del (Indien) och en muslimsk (Pakistan). Religiösa mord och plundringar krävde hundratusentals offer vid landets delning, men Gandhi lyckades med sina fastekampanjer förhindra en total katastrof när länderna blev självständiga 1947. Gandhi mördades 1948 av en grupp hinduiska fanatiker, som ansåg att Gandhi svikit den hinduiska befolkningens sak i Indien.

Gandhi om icke-våld

I detta utdrag från *Icke-våld i krig och fred* presenterar Mahatma Gandhi själv sin syn på ahimsas väg — icke-våldets väg.

Jag har ofta lagt märke till att svaga människor har sökt skydd bakom Kongressens politiska idéer eller bakom mina råd, när de egentligen på grund av feghet inte vågat försvara sin heder, eller dessas vilkas ansvar och skydd anförtrotts dem. Jag erinrar mig en händelse i Bettiah när icke-samarbetskampanjen var som intensivast. Några bybor utsattes för plundring. De flydde och prigsav sina hustrur, barn och hem åt plundrarna. När jag klandrade dem för deras feghet i att på detta sätt försumma sitt ansvar så återopade de skamlöst icke-våldsprincipen. Jag fördömde offentligt deras uppträdande och sa att mitt icke-våld fullständigt erkände våld utövat av sådana som ej kände ickevåldet och som i sin vård och under sitt beskydd hade kvinnor och små barn. Icke-våld är inte en täckmantel för feghet, utan den främsta dygden hos den modige. Utöandet av icke-våld kräver betydligt mer mod än användandet av vålds-vapen. Feghet och rädsla är helt oförenligt med icke-våld. En övergång från våldsmetoden till icke-våld är möjligt och ibland också ett lätt steg. Följaktligen kräver icke-våld möjligheten att kunna slå. Den är ett medvetet avsiktligt tillbakahållande av ens önskan om hämnd. Men hämnd är ändå alltid överlägset en passiv, veklig och hjälplös underkastelse. Men även hämnd är svaghet. Önskan om hämnd kommer av fruktan för ont, inbillad eller verklig. En hund skäller och biter om den skräms. En människa som inte fruktar någon på jorden skulle anse det ej värt besväret att ens uppbåda ilska över någon som gagnlöst försökte skada honom. Solen utkräver inte hämnd på små barn som slänger stenar mot henne. De skadar möjligtvis sig själva genom en sådan handling.

Jag är övertygad om att där det endast föreligger ett val mellan feghet och våld, så skulle jag föredra våld. Följaktligen när min äldste son frågade mig vad han borde ha gjort om han varit med när jag nästan dödades vid ett överfall 1908, om han borde ha sprungit iväg och fått se mig dödad eller om han borde ha använt sin fysiska styrka, vilket han kunde och ville, och försvara mig, så sa jag att det skulle ha varit hans plikt att försvara mig även om det skulle inneburi användandet av våld. Det var därför jag deltog i Boer-kriget, det s k Zulu-upproret och det senaste kriget. Av den orsaken försvarar jag också vapenträning för den som tror på våldsmetoden. Jag ser hellre att Indien tar till vapen för att försvara sin heder än att det, på ett fegt sätt, blir eller fortsätter vara ett hjälplöst vittne till sitt eget skändande.

Men jag är också övertygad om att icke-våld är oändligt överlägset våld, förlåtelse är modigare än straff. Förlåtelse är ett adelsmärke för en soldat. Men förlåtelsen är ädel endast när det finns makt att straffa; den är meningslös när den gör anspråk på att komma från en hjälplös varelse. En mus förlåter knappast katten när den tillåter sig att bli sliten i stycken av den. Jag förstår därför känslan hos dem som med höga röster kräver välförtjänta straff åt General Dyer och hans likar. (Dyer hade det direkta ansvaret för Amritsar-massakern den 13 april 1919. ö a). De skulle slita honom i stycken om de hade möjlighet. Men jag tror inte Indien om att vara hjälplöst. Jag tror inte mig själv om att vara en hjälplös varelse. Min önskan är bara att använda Indiens och min egen styrka för ett bättre syfte. . .

Jag är inte en visionär. Jag påstår mig vara en idealistisk praktiker. Icke-våldsreligionen är ej avsedd enbart för rishis och helgon. Den vänder sig lika mycket till vanliga människor. Icke-våld

Gandhi med sin charkha, spinrocken som blev en symbol för en politisk rörelse. PRESSENS BILD UPI

är den mänskliga artens lag på samma sätt som våldets är odjurens lag. Anden är överksam i odjuret, och det känner ingen annan lag än den om fysisk styrka. Människans värdighet kräver lydnad inför en högre lag — inför andens styrka.

Jag har därför dristat mig att inför Indien hålla upp den antika lagen om självuppgifring. För satyagraha och dess utlöpare, icke-samverkan och civil olydnad är ingenting annat än nya namn för lidandets lag. Rishis, som upptäckte icke-våldslagen mitt i våldet, var större genier än Newton. De var större krigare än Wellington. De som själva kände vapnets bruk insåg deras oanvändbarhet och lärde en plågad värld att dess befrielse ej kunde nås genom våld utan genom icke-våld.

Icke-våld i dess dynamiska form betyder medvetet lidande. Det betyder inte uppgiven underkastelse under förtryckets vilja, utan det betyder ett mobiliserande av hela ens väsen mot tyrannens vilja. Ett anammande av denna varandets och existerandets lag gör det möjligt för en ensam individ att utmana hela makten hos ett orättfärdigt imperium för att rädda sin värdighet, sin tro, sin själ och dessutom slå första spiken i detta imperiums kista eller lägga grunden för dess nyskapande.

Ahimsa är inte vägen för de rädda och ängsliga. Det är vägen för de modiga, redo att möta döden. Den som dör med svärd i hand är utan tvivel modig, men den som möter döden utan att lyfta ett finger och utan att rygga tillbaka är modigare. Men den som överlämnar sin rissäck av fruktan för att annars bli slagen är en feg stackare och ingen avhängare av ahimsa. Han är okunnig om ahimsa. Den som, av fruktan för att bli slagen, hellre kan se sin hustru skändas är inte mänsklig utan snarare motsatsen. En sådan passar varken som man, far eller bror. Sådana människor har ingen rätt att klaga.

Dessa fall har inget att göra med den inrotade fiendskapen mellan hinduer och muslimer. Där det finns dårar finns det av nödvändighet skurkar, där det finns fega uslingar finns det av nödvändighet skrävlare, vare sig det är Hinduer eller Muslimer. Så har det varit även innan utbrottet av dessa lokala fientligheter. Frågan gäller därför inte hur en av dessa grupper bör lära sig en läxa eller hur endera gruppen bör civiliseras, utan frågan gäller hur lära en feg att bli modig.

(Översättning: Thomas Arvidsson)

Förändrade Gandhi världen?

Gandhi, vad utträttade han egentligen? Vad blev effekten av hans kamp mot engelsmännen, hans flammande skrifter om icke-våld och hans otaliga fängelsevistelser? Om detta går meningarna isär.

En del menar att han var en romantisk, verklighetsfrämmande idealist. När engelsmännen gav sig av från Indien, med "hedern" i behåll och med försäkringar om att kunna fortsätta att hämta vinster ur landet, lät Gandhi makten övergå i inhemska kapitalisters händer. Visserligen var dessa indier, men deras sätt att behandla bönder och arbetare var samma som engelsmännens. Nya härskare hade tillträtt med Gandhis hjälp — men folket var lika bortglömt och maktlöst som alltid.

Andra menar att utan Gandhis fasteaktioner och bojkotter, utan hans förmåga att

ena så gott som hela Indien mot de engelska inkräktarna, så hade landet fortfarande styrts från London. Det var bokstavligen Gandhis sandalbeklädda fot i den brittiska ändalykten som återbördade engelsmännen till sin ö. Arvet efter Gandhi lever fortfarande kvar bland politiker och andra makt-havare, men tyvärr inte i den utsträckning man kunde önska. Detta är anledningen till att folket fortfarande har det illa ställt — fast utan tvekan har de det ändå bättre än på engelsmännens tid.

Kan båda perspektiven vara riktiga? Vi tror det.

Å ena sidan ledde den koloniala frigörelsekampen, som Gandhi var en del i, inte fram till någon större förändring för de fattiga i Indien. Det samhälle som engelsmännen under århundraden av överhöghet cementerat bestod i alla sina beståndsdelar: de fattiga förblev fattiga och de rika kunde fortsätta att vara så. Enda skillnaden var att där engelsmän suttit, satt nu en indier,

men denne var lika mäktig och skoningslös som hans föregångare.

Från början byggde den engelska kolonisationen på byteshandel, även om det var en ojämn sådan som snarare liknade utplundring. Senare inordnades Indien i ett internationellt mönster av handel och produktion: man tvingades att producera råvaror och konsumera färdiga produkter. Ut ur landet skeppades bomull, te, opium, jute, vete med mera och in i landet forslades produkter från den då ledande engelska industrin.

Följderna av denna internationella arbetsfördelning blev att de indiska hantverkarna, framför allt inom textilframställningen, konkurrerades ut av de engelska industrivarorna. Vad som också drabbade Indien var att engelsmännen införde ett nytt jordägarsystem. Tidigare hade byn varit självförsörjande och alla invånarna hade fått ta del av skörden — det var inget jämlikt system, men ingen ställdes utanför. Med införandet av privat äganderätt till jorden, jordskatt och produktion för export till utlandet, försvårades möjligheterna till ett dragligt liv för småbönderna och lantarbetarna. Dessa, tillsammans med de arbetslösa hantverkarna, blev nu hänvisade till de stora jordägarnas godtycke, vilka anställde folk säsongvis och betalade dåligt. Borta var ansvaret för, om inte byns välfärd, så i varje fall för dess invånares överlevnad.

Det var detta samhälle, som engelsmännen lämnade efter sig. Visserligen moderniserat men likadant när det gällde "vem som har makt över vem". Detta lyckades inte Gandhi ändra på, och fram till idag har ingen ur Nehru-dynastin lyckats med det heller.

När engelsmännen drog sig tillbaka kunde de göra det med "hedern" i behåll, och vad som är viktigare, de kunde upprätthålla stora ekonomiska intressen i Indien. Nya tider rådde och det gick utmärkt att bedriva kolonialism "hemifrån", utan att ha en massa folk på plats som man var tvungen att avlöna.

Den koloniala statsmakten och administrationen övertogs i allt väsentligt av de nya härskarna. Dessa var visserligen indier, men deras utbildning i England hade gett dem europeiska vanor. De hade lärt sig att uppskatta cricket, umgås på borgerligt manér men fram för allt hade de anammat li-

HENRI CARTIER-BRESSON / IBL

Gandhis spinnrock är i dag en prestigefylld politisk symbol. Bilden: "Valaffisch" målad på en mur i Trivandrum, Kerala.
 JOHAN TELL

berala idéer: fri företagssamhet, individens rätt i samhället och så få statliga ingripanden som möjligt.

Godsägare, nya rikebönder och städernas industriledare som Tata och Birla tog tillsammans makten över politiken och samhällsutvecklingen. Statlig utvecklingspolitik, transnationella bolag, Världsbanken, internationella valutafonden och västerländska biståndsgivare har ännu inte lyckats förändra relationen mellan de mäktiga och de maktlösa. De har snarare förstärkt den.

De fattiga blev fattigare under 60- och 70-talet. Idag befinner sig Indien långt från den sociala och ekonomiska befrielse som Gandhi drömde om. Muslimer, sikher och hinduer ligger fortfarande i fejd med varandra, de oberörbara diskrimineras och den indiska statsmakten använder idag 20 gånger fler poliser än på engelsmäns tid för att förtrycka det indiska folket. Det är frågan om en klasskonflikt, nu som innan 1947, det är frågan om vem som arbetar och vem som har rätt till vinsterna av det som produceras.

Gandhi lyckades inte ändra historiens förlopp. Kanske var han snarare ett hinder för de fattiga i Indien, som vid tiden för engelsmäns avtåg hade en chans till att förbättra sina framtida möjligheter. Med sitt tal om samarbete mellan fattig och rik, mellan hindu och muslim, göt Gandhi olja på de vågor som kunde svallat över Indien och bringat en ny ordning i landet. Kanske var Gandhi bara en marionett, som tilläts sprattla för att hålla folket sysselsatta medan de engelska härskarna byttes ut mot indiska.

Å andra sidan betydde Gandhi oerhört mycket för skapandet av det moderna Indien som en självständig stat.

Den indiska oppositionen mot engelsmännen var valhant och dåligt organiserad:

mogulfurstarna splittrades genom engelska trick och knep; Sepoyupproret (1857) slogs ned med världens modernaste krigsmakt; nationalkongressen, som bildades på engelskt initiativ, bestod mest av högt utbildade indier som pendlade mellan liberal framstegsoptimism (=förhandla med engelsmännen) och desperata terroristdåd utan stöd hos det indiska folket. Gandhi förändrade allt detta.

Gandhis filosofi, grundad på en sammansmältning av klassiskt indiskt tänkande, kristen liberalism och västerländsk liberalism (t ex den ryske författaren Tolstoj), lade grunden till en helt ny befrielsestrategi: Passivt motstånd, icke-våld, icke-samverkan och bojkott av engelska varor.

Den lille mannen vid spinnrocken som framställde sina egna kläder, skakade

plötsligt om det engelska kolonialväldet. Gandhis strategi var ytterst en moralisk kamp: det engelska kolonialväldet skulle avslöjas som ett djupt omänskligt förtryck, också för engelsmännen själva. Britterna skulle tvingas med moraliska argument: "Sanningen om förtrycket skulle göra Indien fritt." Denna strategi lade grunden till en bred folklig mobilisering av alla samhällsklasser i Indien. Medelklassledarna i Nationalkongressen följde Gandhi, när de såg hans makt över folket. Denna befrielsekamp kunde engelsmännen inte motstå i längden. Tidigare hade britterna härskat genom att söndra (hinduer mot muslimer, furstar mot furstar, bildad medelklass mot folket, osv). Nu enade Gandhi alla dessa klasser och engelsmännens valde började så sakta att vittra sönder.

Gandhis folkliga motståndskamp tvingade engelsmännen att ge sig på Gandhis villkor. Samtidigt förhindrade Gandhi att konflikten mellan hinduer och muslimer blev värre: genom att fasta medlade han mellan de religiösa fanatikerna.

Indien blev fritt 1947 och arvet från befrielsekampen och Gandhi lever kvar än idag: i utvecklingspolitiken och i samhället. Bytvecklingsprogrammen, hantverkskooperativen (textil, salt, jordbruk) och det sociala arbetet bland fattiga motiveras med Gandhis filosofi. Gandhis metoder används av moderna politiker.

Gandhi förändrade världen. Hans filosofi och politiska praktik befriade Indien från det engelska koloniala oket. Detta gav signalen till befrielsekamp i resten av den kolonialiserade världen.

**Staffan Lindberg
&
Johan Tell**

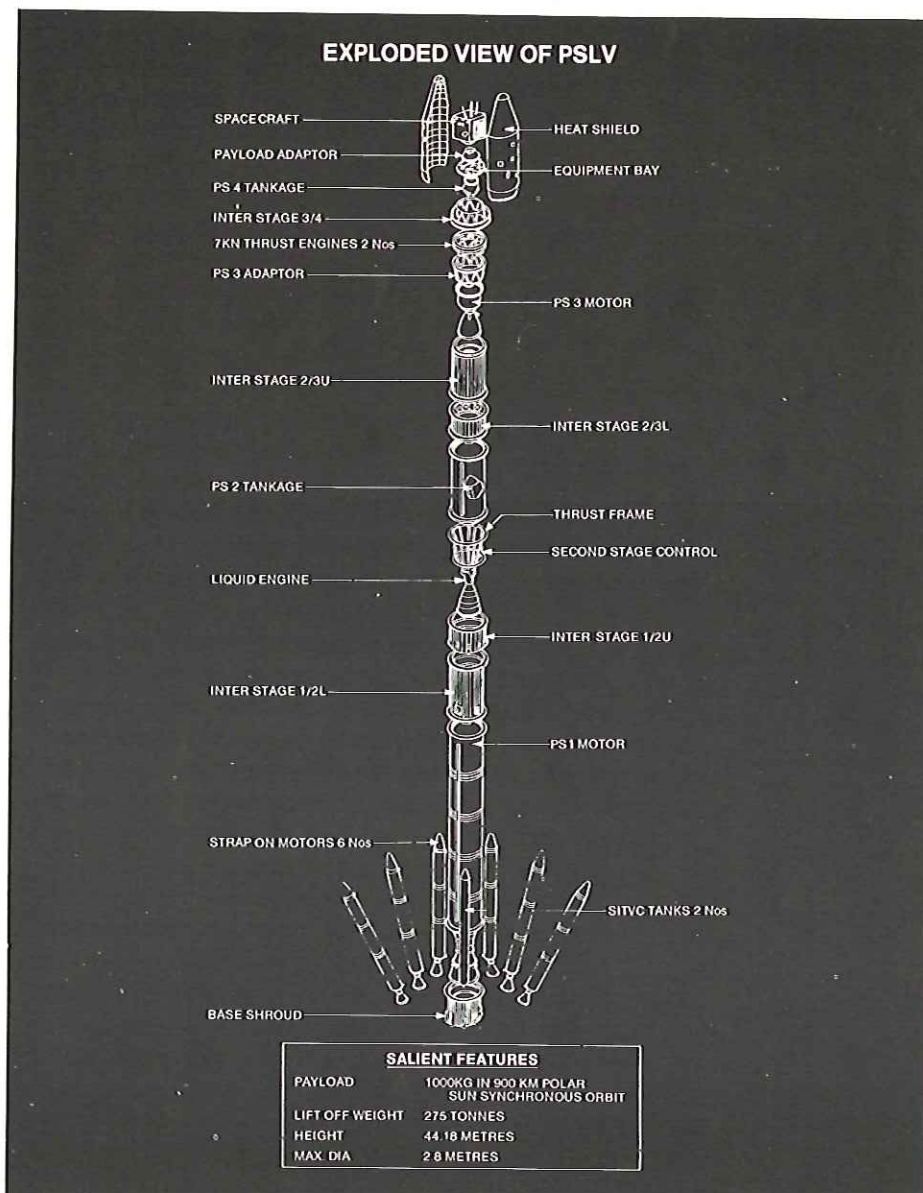

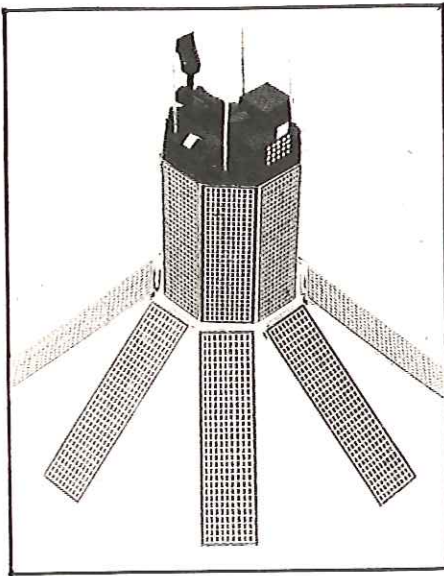
Tre religioners byggnadsstilar smälter samman i minnesbyggnaden över Mahatma Gandhi vid Indiens sydspets, Kap Comorine.
 JOHAN TELL

DET INDISKA RYMDPROGRAMMET:

Materiell standard eller militär styrka?

Det indiska rymdprogrammet har nu drygt ett decenium på nacken. I samarbete med såväl Sovjet, USA som Europa har erfarenheter samlats för att Indien själv ska kunna skicka upp raketer som bär med sig satelliter. Officiellt satsar man på rymdteknologi för att höja folks levnadsstandard, men frågan är om inte det militära syftet är lika viktigt?

Indienbyggd forsknings satellit

tisk raket. Efter ett fel i kraftsystemet, redan efter fem dagar, slutade emellertid "den förstfödde" att fungera. Fyra år senare sändes en efterföljare upp - även denna utplacerad, gratis, av Sovjet. Denna fullföljde sitt uppdrag som bl.a. bestod i att med TV-kameror fotografera moln- och snötäcken i Himalaya, för att kunna förutse smältvattenmängder och med strålningsmätare inventera mineral- och skörderesurser

Slut på hjälpen

Få länder ville bistå Indien med kunskaper om hur man bygger en raket, p.g.a. denna teknologiska militära tillämpningsmöjligheter. Därför fick man, som chefen för raketprojektet uttryckte det: "utveckla alltihop från scratch och testa det själv." Efter sju års arbete med en årsbudget på 200 miljoner rupies, hade Indien lyckats bygga en fungerande 4-stegsraket vägande 17 ton och hög som ett femvåningshus. Året var 1980 då den första inhemskt byggda satelliten kunde lämna indiskt mark på en indisk bärraket.

En helt indienbyggd kommunikationssatellit blev klar 1981. Jämfört med de tidigare forskningssatelliterna var denna tio gånger tyngre, vilket innebär att Indien fick söka hjälp för utplaceringen. Denna gång skedde transporten med den Europeiska Rymd Unionens raket Ariane (i unionen ingår bl.a. Sverige). Däremot styrde indiska tekniker själv satelliten på sin resa från raketerna till sin "arbetsplats". Detta är en manöver som kräver oerhört förfinad teknik både på marken och i rymden, eftersom satelliten i sin slutposition hela tiden måste befinna sig över en viss punkt på jorden. Operationen lyckades och en sådan hade dittills endast klarats av länderna USA, Sovjet, Frankrike och Kanada

Amerikansk hjälp.

Satelliten som Ariane burit med sig var dock bara en experiment. Samma år placerade dock den amerikanska rymdfärjan Challenger (vilken f.ö. förolyckades 1986) ut en modern indienägd men amerikanskbyggd kommunikationssatellit. Denna beräknas serva Indien

Redan i mitten av 60-talet drogs riktlinjerna för den indiska rymdforskningen upp. Inriktningen var från början satellit-teknologi, men man ville även bygga raketer som kunde placera ut dessa satelliter och upprätta markstationer för styrning och bearbetning av data som sänds ned från rymden.

Den officiella målsättningen för satsningen på egna satelliter och raketer sammanfattas i två huvudpunkter: satellitkommunikation och jordresursundersökning. Mer konkret innebär det bättre telefonförbindelser, nationella TV-sändningar inbegripet utbildningsprogram för avlägsna byar, exakt kartläggning av naturresurser, säkrare väderrapportering och havsnavigering etc.

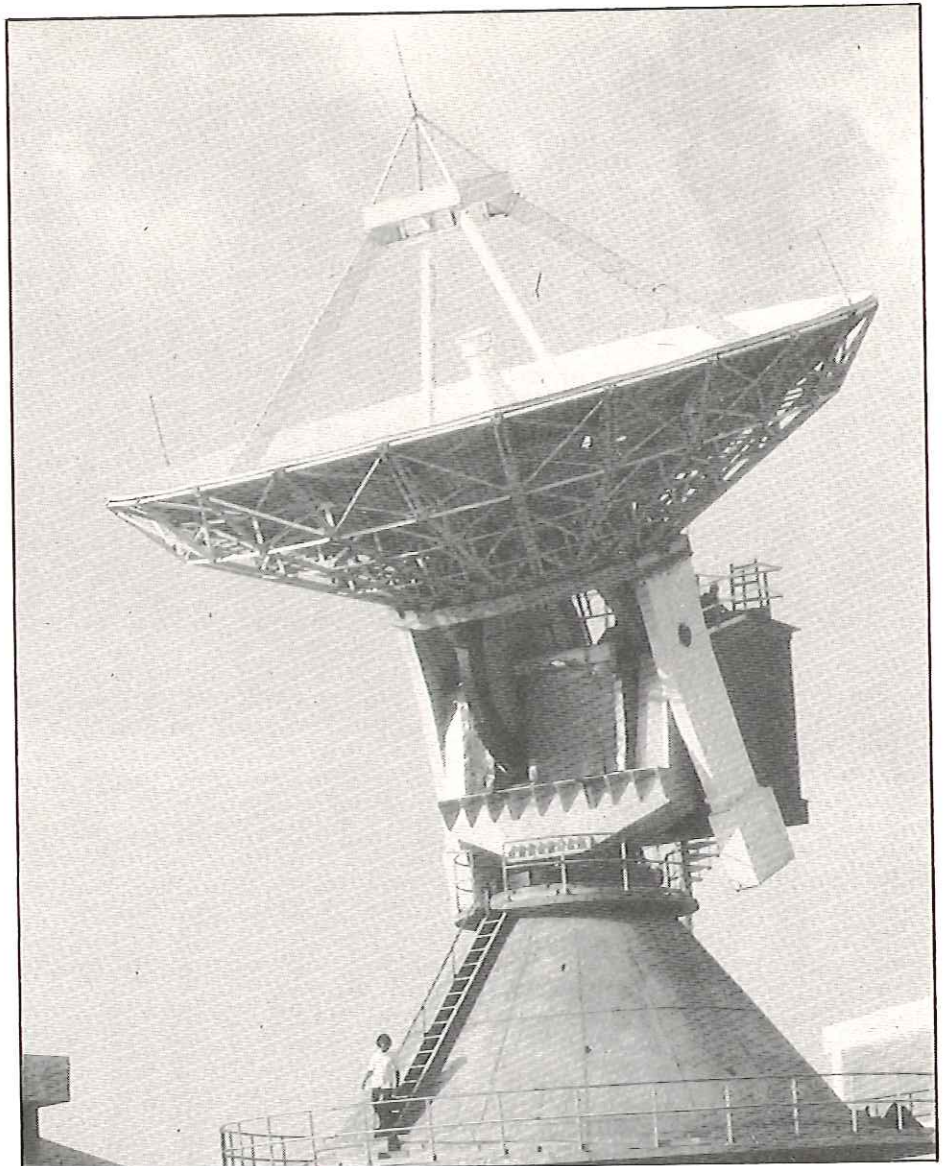
Nationens stolthet

Man får heller inte glömma det nationella symbolvärdet. Ett helt land kan samlas bakom och känna stolthet inför denna tekniska landvinning - som vid ett vunnet krig eller en triumf på idrottsarenan. Resultatet av utvecklingsarbetet blev en uppvisning som i mycket påminde om de prestige-fyllda TV-sända uppskjutningsshowerna av amerikanska Saturn-raketer på slutet av 60-talet.

Forskningscentra i skilda delar av landet har grundats. I Bangalore placerades ett centrum där satelliter ska utvecklas och byggas. Nära Trivandrum i delstaten Kerala började konstruktionsarbetet med en bärraket, raketuppskjutningsplatsen förlades till en ö på östkusten tio mil norr om Madras och den centrala markkontrollen byggdes i Hassan, i delstaten Karnataka.

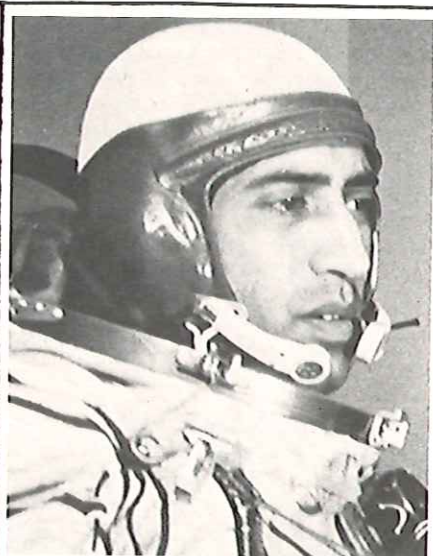
Sovjetisk hjälp

Den första Indienbyggda satelliten blev klar 1975. Denna fick lift upp till sin högtbelägna "arbetsplats" med en sovje-

Antenn för kontroll av de indiska satelliterna vid rymdcentrumet i Hassan, Karnataka.

Yoga i rymden

Rakesh Sharma, Indiens första kosmonaut ALBERT PUSHKARYOV / IBL

Den tredje april 1984 fick Indien sin första kosmonaut: Tillsammans med två ryska kolleger lämnade Rakesh Sharma Baikonur cosmodrom i Sovjetiska Kazakhstan i raketen Soyus T-11. Dagen därpå dockades rymdstationen Salyut 7 där ytterligare tre ryska kolleger tog emot.

Under åtta dagars vistelse ombord på rymdstationen utförde Sharma en rad experiment: Bland de medicinska försöken ingick ett där man ville se om de obehagliga effekterna av tyngdlösheten kunde mildras genom utövandet av yoga.

Vidare fotograferades den indiska subkontinenten av kameror med en sådan upplösningsförmåga att t.o.m. en grupp bergsbestigare på Mount Everest ofrivilligt (?) blev avfotograferade.

I en av Salyuts försöksugnar utfördes legeringsexperiment omöjliga att utföra på jorden. Silver och germanium smältes för att sedan snabbt nedkylas under fryspunkten utan att därvid förlora sin vätskeform. Den erhållna kristallen s.k. metalliskt glas erhöll då mycket ovanliga egenskaper.

Sharmas rymdflygning har dock ingen omedelbar betydelse för det indiska rymdprogrammet som f.n. helt är inriktat på utplacering av inhemskt byggda satelliter och där så är möjligt med egna bärarketer.

fram till 1990 med direkt TV till sju delstater (man når på så vis ca 100 000 byar), fem-kanalig radio, dygnet-runt-rapportering om väderläget och möjlighet till att samtidigt förmedla 8 000 långdistans-telefonsamtal.

Det indiska rymdprogrammet har dock drabbats av en rad bakslag de senaste åren, delvis utan egen förskyllan. En färdigbyggd kommunikationssatellit har i över ett år väntat på att bli uppskjuten. Den direkta orsaken till detta är katastrofen med den amerikanska rymdfärjan som exploderade i februari 1986. Indien hade nämligen bokat plats för sin satellit i juli samma år.

Tillika blev den indiska raketuppskjutningsplatsen på östkusten allvarligt skadad vid en cyklon 1984, vilket påstås ligga bakom förseningarna med egna uppskjutningar sedan dess. Visserligen sände man upp en raket i mars 1987. Men eftersom ett av raketstegen inte tändes, slutade resan snöpligt efter knappt en minut i Bengaliska vikens böljor.

Trots detta spenderar Indien oerhörda summor på den fortsatta rymdsatsningen. En jätteraket håller på att projekteras, vilken ska klara av att placera ut även de tyngsta satelliterna. På så vis kan Indien helt bryta sitt beroendet av andra rymdnationer.

Har då denna forcering på rymdområdet som drivfjäder endast "strävan efter utveckling", som förre premiärministern Indira Gandhi uttryckte det, och som motiv "att höja vårt folks levnadsstandard" som det officiellt proklamerats?

Militära syften

Enligt flera bedömare är det uppenbart att Indiens intresse för raketteknologi hänger samman med dess möjliga

användning för militära ändamål. Kontakter mellan det civila raketprojektet och militära forskningscentrumet i Hyderabad förekommer. I Hyderabad produceras markstartande, vapenbärande missiler. Den första provskjutningen av en sådan missil ägde f.ö. rum under våren 1987 och betecknades av en högt uppsatt försvarstjänsteman som en "viktig framgång".

Indien har även sedan några år tillbaka världens största forskningsreaktor, helt inhemskt byggd och därmed utanför Internationella Atomkommisionens kontroll. Restprodukterna från denna reaktor, vari ingår bl.a. plutonium, påstås räcka till att tillverka ett par tre atombomber per år - det vill säga om viljan finns

Jordresurssatelliterna, särskilt de avancerade som befinner sig under utveckling, kan med sina känsliga ögon även vaka över trupperörelser, militära installationer i grannländer m.m. och därmed fungera som spionsatelliter. Kommunikationssatelliterna kan kopplas samman med stridsledningscentraler på marken och i luften, ja t.o.m. förband och enskilda soldater kan ha hjälp av satelliter vid orientering under strid.

Under 1987 har det avslöjats att Pakistan är i besittning av atomvapen. Faktum är att Indien redan 1974 genomförde en provsprängning av en atombomb i Rajastans öken. Dessutom har Indien sedan 1947 utkämpat tre krig med sin granne Pakistan.

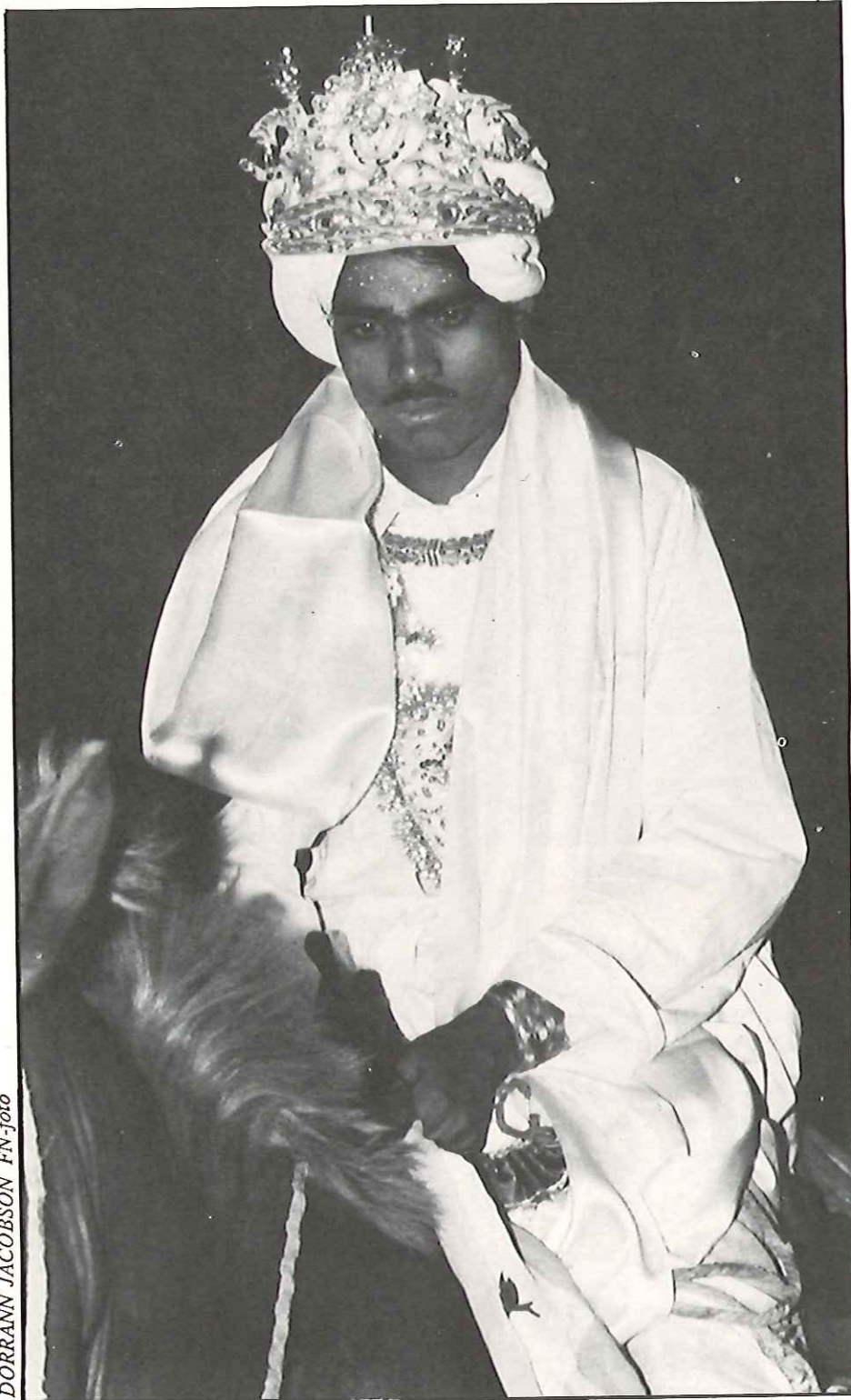
Osäkerheten för framtiden gäller inte bara den civila rymdteknologins fortsatta utveckling, utan även dess eventuella militära användning.

Thomas Arvidsson

Tolv år i rymden

- 1975 Aryabhata, indienbyggd forskningssatellit utplacerad av sovjetisk raket.
- 1979 Bhaskara 1, indienbyggd jordresurssatellit, utplacerad av Sovjet.
- 1980 Rohini 1, indienbyggd forskningssatellit, utplacerad av indienbyggda bärarketen SLV-3.
- 1981 Bhaskara 2, indienbyggd jordresurssatellit, utplacerad av Sovjet.
- Rohini RS-D-1, indienbyggd forskningssatellit, utplacerad av indienbyggda bärarketen SLV-3.
- Apple, den första indienbyggda kommunikationssatelliten, utplacerad av Europeiska Rymdunionens Ariane-raket.
- 1982 Insat 1A, kommunikationssatellit byggd av Ford Aerospace och utplacerad av amerikanska bärarketen Delta. Började krångla och ersattes året därpå.
- 1983 Insat 1 B, kommunikationssatellit byggd av Ford Aerospace Communication Corporation och utplacerad av amerikanska rymdfärjan Challenger.
- Rohini, indienbyggd forskningssatellit, utplacerad av en utvecklad version av den indiska bärarketen SLV-3.
- 1984 Indiens första kosmonaut följer Sovjetiska kolleger till sovjetisk rymdstationen Salyut-7.
- 1987 SROSS-3, indienbyggd forskningssatellit störtar i havet sedan raketerna ASLV-3:s motorer slocknat efter 52 sekunder.

Brudgum till högstbjudande

DORRAN JACOBSON FN-foto

Den indiska äktenskapsmarknaden börjar allt mer anta de drag som bestämmer vanlig modern västerländsk handel, där priset (hemgiften) bestäms av tillgång och efterfrågan. Detta trots att den hinduiska synen på äktenskapet skiljer sig avsevärt från vår egen.

We seek a fair, beautiful tall cultured girl possessing an attractive personality, from a respectable Sindhi family for our dynamic tall (6 ft.) handsome son, a highly successful businessman age 26.

Enligt traditionell hinduisk syn indelas livet i fyra stadier: studentens, familjefaderns, skogeremitens och asketens.

Livsmålen angavs först till tre: materiell välfärd, dygd och sinnlig njutning. Så småningom tillkom en fjärde målsättning, nämligen slutlig befrielse.

Enligt hinduismens ortodoxa skrifter skall människor helst ägna sig åt den sista målsättningen under de två sista livsstadier. Så långt är det inte något märkligt med den hinduiska livsfilosofin.

Även den moderna västerlänningens livsbana följer samma mönster. Först blir alla studerande, sedan bildar många familj. De som överlever detta livsstadium blir tillbakadragen pensionär (=moderna skogeremiter) och många pensionärer slutar sin livsbana på sjukhus, späkt av kanyler och katetrar (= moderna asketer).

Det äkta ståndet

Av både kulturella och naturliga skäl har andra stadiet kommit att spela en avgörande roll. Följande vers ur tamilskalden Tiruvalluvars verk Tirukkural (omkring 300-talet e Kr) är belysande:

"Större än asketers prestationer är familjefaderns strävan att utan avkall på dygden bistå asketerna på deras väg"

(översättning Frykholm)

Enligt Tiruvalluvar är husbondens främsta dygd att sörja för sina förfäder, för gudarna, gästerna, de anhöriga och sist sig själv. För att försäkra sig om sin egen överlevnad på ålderns höst, släktens fortbestånd och förfädernas lycka, måste nya generationer växa upp

Den högsta lyckan

För en ordinär hindu som lever i bondesamhället är ofta den högsta lyckan att få barn. Ur Tirukkural:

"Långt ljuvligare än gudarnas föda är den grynvälling som kladdas runt av egna barns händer.
(översättning Frykholm)

I det traditionella hinduiska bondesamhället levde människor i hög grad för jordnära ideal, men särskilt för andra människor.

Den folkliga hinduismen återspeglar bondeskulturens sociala hierarki och relationer (kastväsendet), samt fungerar som hjälp för människor genom de vardagliga krissituationerna.

Bröllop i Indien

Skillnaden mellan indierna och oss återspeglas bl a i den betydelse äktenskapet tillskrivs. I en vanlig hindus liv är bröllopet den i särklass mest betydelsefulla händelsen, som inte enbart är av stor social vikt utan också kostar pengar. Mycket pengar. Åtminstone har det blivit så. För att förstå hur betungande utgifterna är kan de jämföras med en vanlig svensks avbetalningar på sin villa. Brudens föräldrar får ofta spara i många år. Om de inte kan kompensera sig genom att mottaga en motsvarande hemgift då de gifter bort en son, drar de också på sig livslånga skulder.

Party och dagis

Hundratals, ibland tusentals gäster bjuds. Från när och fjärran samlas släkt och vänner.

Trots att "vigselakten" är en ytterst viktig sed, finner man sällan en gemensam andling samlings inför den. Inte ens

under de heligaste rituella momenten råder lugn och tystnad. I sorlet från samtalande gäster, skrikande och lekande barn, hörs brahminernas recitationer nästan som ett bakgrundsmummel.

Sett med svenska ögon liknar ett indiskt bröllop mer en kombination av cocktailparty och dagis, än en vigselcermoni. Som i en indisk film blandas allt på en gång.

En västerlänning tycker att man ska gifta sig av kärlek och fri vilja.

Arrangerat äktenskap

Nästan alla äktenskap är arrangerade av föräldrarna. Man gifter sig som regel inom sin egen kast. I praktiken innebär det ofta (men inte alltid) med någon som vi i vårt system skulle betrakta som släkting. Nästan alla kvinnor blir gifta. Det är också ytterst ovanligt med "officiella" skilsmässor. Enligt 1981 års folkräkning var mindre än en procent av kvinnorna skilda.

Trots - eller snarare på grund av - att huvudparten av äktenskapen är arrangerade så förblir makar gifta genom livet.

Vilja eller känsla?

Den tyske psykoanalytikern Erich Fromm uttrycker i sin lilla bok "The art

of Loving" en av de karakteristiska skillnaderna mellan traditionell och modern västerländsk syn på kärlek. Enligt traditionell hinduiskt synsätt är kärlek i grunden en viljeakt. Att älska sin maka eller make är ett beslut att helt överlämna sitt liv till en annan person. Beslutet gäller i synnerhet kvinnan.

Fromm menar att den indiska idén verkar falsk för den moderna västerlänningen. Kärlek anses vara en följd av spontana emotionella reaktioner, att plötsligt gripas av en oemotståndlig känsla. Normalt uppfattar västerlänningen det traditionella arrangerade äktenskapet som något i grunden negativt. Huvudinvändningen är att man bör gifta sig av kärlek och av fri vilja. Ofta betonas att det särskilt inte är kvinnan som får välja. Tilläggas bör dock att mannens valfrihet inte är mycket större, särskilt mätt med västerländsk måttstock.

Indiska glasögon

För att få lite förståelse för det traditionella hinduiska synsättet kan man dock vända på perspektivet.

Vad är det för fel med den västerländska äktenskapssynen och bra med den indiska?

Enligt det traditionella hinduiska synsättet leder den västerländska friheten ofta till oansvarighet, egoism och otrohet. Det indiska leder däremot till utveckling av egenskaper som

offervilja, samarbetsförmåga, uthållighet och trohet. Äktenskapspartners bör inte bestämmas av tillfälliga känslor hos ungdomar. Vid så viktiga beslut behövs de äldres livserfarenhet och omsorg.

För indierna verkar det som om föräldrar i västerlandet inte bryr sig om sina barn. Ofta låter de ju barnen besluta i livsavgörande frågor utifrån tillfälliga känslor. De tillåts fatta oförnuftiga beslut som de sedan ångrar livet ut. Se bara på skillsmässostatistiken i t ex USA! Sett med indiska glasögon handlar västerlänningen både egoistiskt och förnuftsvidrigt i en livsavgörande fråga.

Vi skulle däremot framhålla att västerlänningen väljer fritt och själv får lära sig ta ansvar. Dessutom är förnuftet kan-

ske inte den enda aspekt som ska gälla vid val av livspartner. Samtidigt som vi kan förstå de indiska synpunkterna, upplever vi dem ofta som missriktade.

Mörk skugga

Det är inte ens för en hindu som delar de traditionella värderingarna svårt att inse att den äktenskapliga lyckan har en skuggsida. Lyckans förlorare är i Indien

bl a ungmör, barnlösa i äktenskapet, kvinnor med barn utanför äktenskapet, makar som enbart får flickor, frånskilda kvinnor, änkor och illa tilltygade kvinnor inom äktenskapet.

Kvinnor som inte lever upp till omgivningens förväntningar eller passar in i det noggrant bestämda familjemönstret förtrycks av släkt och vänner.

Kravet på kvinnan att bli gift och föda söner är påtagligt.

Biologiskt lotteri

Barnafödande kan liknas vid ett biologiskt lotteri. Den ekonomiska och sociala bördan för föräldrar som i Indien enbart föder döttrar blir mycket betydande.

Det rådenade systemet för giftermål, där söner ger inkomster och döttrar medför utgifter, skapar ett tryck på föräldrar (främst mödrar) att skaffa minst en son som överlever till vuxen ålder. Kombinationen av utsikten för mödrar att bli änkor och en verklighet i vilken enbart söner kan försörja dem, medför att det i den indiska miljön är förnuftigt att skaffa två söner som överlever tioårsåldern.

Den nuvarande folkökningen på ca 2% om året är i stort sätt resultat av att mödrar (eller makar) handlar förnuftigt i den indiska miljön.

Hemgift

Hemgift har varit vanlig i norra Indien. I södra Indien har däremot nästan alla kaster (inklusive en rad brahminerkaster) tills för ca 50 år sedan praktiserat ett system med brudgåva. Det innebar att brudgummens familj betalade en symbolisk sum-

ma till brudens. Systemet kallas *tera* i delstaten Karnataka. Bland vissa Brahminkaster började övergången från *tera* till hemgift under 1930-talet. Övriga kaster har sedan följt efter. Under de senaste femtio åren har nästan alla kaster i södra Indien övergått till hemgift.

I söder som norr tenderar hemgiften dessutom att stiga på ett sätt som inte motsvarar den allmänna prisstegringen.

"olyckshändelse" har deras sari tagit eld. Vad beror dessa förändringar på? Förändringar som på ett iögonfallande sätt sammanfaller med befolkningsökningen.

Några sociologer menar att fenomenet beror på att lägre kaster imiterar högre kasters mer "kultiverade" betecende. Denna typ av förklaring är inte helt oberrättigad, men kan ses som underordnad annan typ.

En hindu tycker inte att äktenskapspartners ska bestämmas av tillfälliga känslor hos ungdomar. Vid så viktiga beslut behövs de äldres livserfarenhet och omsorg.

ANN CHRISTINE EEK/Mira

Redan 1961 förbjöds hemgift i indisk lag, en lag som inte har haft någon inverkan. Under 70-talet och början av 80-talet har situationen snarare förvärrats.

Utbildning förvärrar

Den indiska sociologen K.M. Kapadia anmärker att utbildning i stort har haft negativa verkningar. I stället för att utrota systemet med hemgift så har utbildning kommit att betraktas som en investering som "förvärrat det till skandalösa proportioner".

Från självaste huvudstaden New Dehli har rapporterats hundratals misstänkta mord av svärdöttrar med för liten hemgift. De har blivit ihjälslagna, råkat "falla" ut (från fjärde våningen) eller av"

Varubörs

Det går med framgång att tillämpa helt vanlig ekonomisk teori. Den indiska äktenskapsmarknaden börjar allt mer likna en vanlig västerländsk varumarknad. Priset beror på tillgång och efterfrågan. Trots att det finns ett underskott på kvinnor i Indien, finns det pga skillnaden mellan mäns och kvinnors giftasålder ett betydligt överskott på giftasmogna kvinnor. Lokalt finns det betydande överskott. Om brudgummens föräldrar har en son med fast arbete och utbildning så kan de välja och vraka. Högstbjudande får brudgummen. Kastsystemets allra heligaste, äktenskapet, har på ca 50 år utvecklats från ett utbytessystem inom kasten, till en varubörs som tenderar att överskrida gamla kastgränser.

Hybridäktenskap

Ett märkligt indisk form av hybridäktenskap har skapats av sakral hinduisk tradition och modern ekonomi. Det moderna indiska hybridäktenskapet är inte någon särskilt lyckad kombination av öst och väst. Det torde t ex inte gå att göra särskilt mycket åt folkökningen i Indien (åtminstone inte med humana politiska metoder) utan att förstå det indiska äktenskapet, familjen, i dess samhälleliga och ekonomiska sammanhang. Att försöka utbilda bort folkökningen i Indien är som att be fattiga spara. Bättre hälso- och sjukvård har också små effekter.

Vad som först och främst behövs, är politiska beslut som gör det förnuftigt att även sätta flickor till världen, och därmed betydligt färre barn.

Torvald Olsson

Svenska Indienskildringar: ”Inga äkta känslor – blott känslosvall och magi”

Att resa till Indien är inte bara att förflytta sig geografiskt. Det är samtidigt en resa i tiden och på den sociala rangskalan — och kanske även i fantasin.

Margareta Pettersson, som håller på att doktorera i litteraturvetenskap, skriver här om hur svenska Indienskildringar förändras genom åren. Det är skiftande tolkningar och förklaringar — men kanske mest olika spegelbilder av författarna själva — och Sverige.

V arför är människorna fattiga i Indien? Vad beror det på att så många inte kan läsa eller skriva, att de svälter och tigger? Landet har ju ändå en uråldrig kultur. 2000 år f Kr fanns städer, där man tillverkade bomullstyg — det första i världen, man hade brännugnar och tvåhjuliga oxkärror, flervåningshus och avloppstrummor, badrum och en sorts vattentoaletter. Senare kulturer har skapat Bhagavad Gita, buddhismen och de stramt storslagna mogulmonumenten. Alltså: Indien har en gammal imponerande kulturhistoria. Idag är detta bortglömt eller bortträngt, Indien har fått en helt ny betydelse för oss, som en indienskribent, Madeleine Kats, uttrycker det:

På hundra år blev Indien från att ha varit ett av jordens mest välmående länder

ett u-land av så kolossalt format att det ”Indialand” som en gång var symbol för all världens härligheter och jag-ville-jag-vore förvandlades till en lika abstrakt symbol för helvetet på jorden och de rika ländernas dåliga samvete.

De flesta som reser till Indien och skriver böcker om sina resor utgår väl inte från någon grundläggande tolkning av civilisationen, som kan förklara varför Indien ser ut som det gör idag. Men det är uppenbart, att de bedömer Indien utifrån ett mönster, som går att rekonstruera. Det är tydligt i mitt material, som ändå omfattar en mycket kort tidsperiod, svenska reseskildringar från 1950 till 1975.

Resenären och antropologen Claude Lévi-Strauss skriver i sin bok *Kulturspillror*: ”Man uppfattar vanligen resor som en förflyttning i rummet. Det är för lite. En resa försiggår samtidigt i rummet, i tiden och på den sociala rangskalan”. Just resan i tiden har intresserat mig. Under sina resor i Indien får många författare en känsla av att de befinner sig i en annan tid än den som råder i hemlandet. Några kommer att tänka på stenåldern, andra på medeltiden eller 1800-talet. Jämförelserna rymmer en tvetydighet. När en författare beskriver ett verktyg, som liknar verktygen vi har på våra forntidsmuseer, uttalar han sig dels om något reellt — dels uttrycker han en föreställning om tiden och utvecklingen. Jämförelsen med stenåldern säger något om förhållandet mellan iakttagaren och det

han iakttar. Jämförelsen antyder, att resenärens kommer från nu-tiden, från den brusande, rörliga samtiden och att de plötsligt befinner sig i det förflutna, där tiden stått stilla.

A rtur Lundkvist har skrivit den första boken i min undersökning, *Indiabrand*, 1950. Berättaren i *Indiabrand* upplever mycket tydligt sin färd som en resa tillbaka i tiden. I resans början ser han hamnroddare i hamnstäderna: ”värdiga som evighetens färjkarlar”. Kråkan uppfattar han omedelbart som Indiens symbol: den är ”tidlös och oföränderlig”. Berättaren avslutar sin resa i norr, i Kashmir. Där ser han prämarna, ”urtidskolosser”:

I aktern höjer sig den grå modersgestalten, stum, dominerande, lik en forntida idol. Det är som om man såg mänskligheten på dess tidigaste färder, i historiens gryning, på väg undan de väldiga regnen, mödosamt men okuvligt.

I centrum av *Indiabrand* finns kapitlet om den heliga staden Benares. ”Det mest hoppfulla med Benares är förfallet”, skriver Artur Lundkvist här.

Likbålen brinner dagligen i Benares. Död och åter död! Och en virvel av hektiskt, uppjagat liv kring kärnan av död.

Berättaren ger konkreta exempel på inre och yttre förfallstendenser. Templen rasar samman och palatsen uppslukas av floden, smuts och sopor hopas. I Ganges heliga vatten flyter avskräde och stinkande djur, ”uppsvållda och mögelbevuxna kroppar”. Prästerna slöar på tempelplatserna, dammet virvlar, pilgrimerna rabblar mekaniskt sina böner. I Benares finns inga äkta känslor, blott känslosvall och magi. Allt ger intryck av kompakt förfall, urspårad religion, tomma upprepningar av längesedan döda riter. Ett uppjagat liv kring en kärna av död.

F ör 50- och tidiga 60-talsförfattarna var det en självklarhet att bege sig till Benares. Deras skildring av staden liknar Lundkvists. Allt här framstår som underligt och måttlöst. Författarna använder ett bildspråk, som gör att upplevelsen blir starkare. De tycker att de vandrar i ett dårhusvimmel av fanatiska och besatta galningar, i en kakafoni av skrik, i ett tropiskt Belsen. Hinduismen liknas vid hotfulla naturfenomen, en svallvåg, en djungel av osedlighet, falskhet, girighet och vidskepelse. Den ger kväljningar och förlamar viljan. Flera missionärer lägger till ytterligare en dimension, när de förklarar, att det är djävulen själv som härskar i staden.

I Artur Lundkvists text finns en mycket stark kontrast till detta vämjeliga indiska förfall. Det finns en motbild, ett Västerland mitt i det heliga Benares. I två rytmiskt hopfogade satsfragment beskriver Lundkvist den engelska järnvägsbron, det ”soli-

daste och på sitt sätt också vackraste i Benares”:

I dammet över stadsgyttret, i diset från likbålen lyser den fram metallgrå: en tillförlitlig företeelse, ett fast stöd vid horisonten när sinnen svindlar inför häxkiteln Benares.

Man kan visuellt beskriva kapitlets uppbyggnad som en brokonstruktion: det börjar med fyra avsnitt djupt nere i förfall och dekadens - höjer sig över detta i ett brovalv, västerländskt solitt, tillförlitligt metallgrått och utan andliga belastningar — faller sedan i de återstående fyra avsnitten åter ner i förfallet. Bron blir därmed både symbol och bärande kompositionsprincip. Bron är västerländsk, dvs tillhör det för författaren värdefulla och välkända jämfört med det indiska kaoset. När Lundkvist tillmäter bron så stor betydelse ser vi tydligare Indiens brister. Bron blir en viktig beståndsdel i den bild Lundkvist skapar av Indien.

Han ser hinduismen som en religion som konserverar en osund sam hällsordning, prästernas och de rikas makt. Folket har låtit lura sig: ”När det i själva verket hungrat efter bröd (eller snarare ris) har det låtit inbilla sig att det hungrat efter gudar”. Folket har reducerats till en viljelös, utsvulten massa. Författaren ryser inför det ”österländska medeltidskvalmet”.

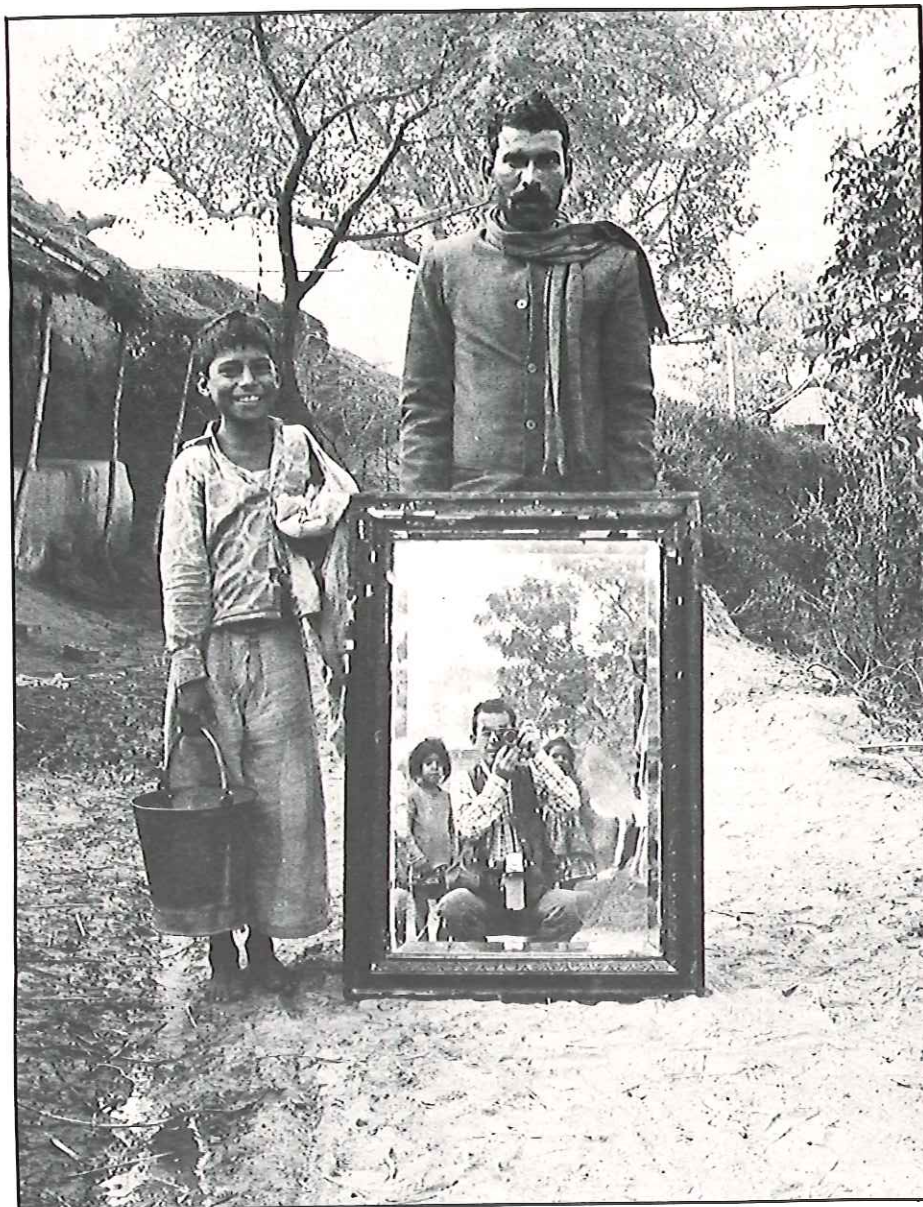
Förklaringen till Indiens fattigdom och elände finner Lundkvist just i hinduismen. Finns det alltså något hoppfullt i Benares är det stadens förfall.

I Afrika hade Lundkvist på tidigare resor upplevt vitalitet, sensualism, stark livsförståelse. Afrika var en oförbrukad världsdelen, en kontinent på barnstadiet. Där kunde han uppleva Europa som föråldrat, den västerländska civilisationen som trött och vissnad. Indien ger honom andra perspektiv.

Här är det Indien som representerar den äldre civilisationen. Och Indien har degenererat, religionen har urartat, människorna har drabbats av röta ända in i märgen. ”Allt verkar så gammalt, övergivet och klagande.” Samtidigt framställer Lundkvist Indien som efterblivet och barnsligt i förhållande till väst.

Människomassorna sover, de måste väckas och lära sig allt. De bedövar sig med religion och drömmar. T o m klädedräkten är avslöjande, dhotin kallar Lundkvist för blöjor. Indien verkar alltså på en gång efterblivet som ett outvecklade barn och föråldrat som en stapplande förkalkad gamla.

Förklaringen kan ligga i att Lundkvist menar att den äldre, den indiska, kulturen stelnat och stannat, kanske rentav utvecklats baklänges och blivit barn på nytt. Det yngre, livskraftiga, Europa har gått förbi. Det enda tillförlitliga i Benares är den västerländska bron.

STIG T. KARLSSON

Flera av elementen och synsätten i Artur Lundkvists text finns också hos efterföljande författare. Ändå är tonen en annan än hos Artur Lundkvist. Här finns under 50-talet en mycket större optimism. Man tror att en snabb utveckling håller på att inledas. Man jämför med de hotfulla grannarna i norr och öster, Sovjet och Kina, och försöker bevisa, att en demokratisk utveckling är lika bra eller rentav bättre än en socialistisk. Man intervjuar godhjärtade regeringsmedlemmar. Man läser hoppfulla regeringsrapporter och konstaterar att en islossning har påbörjats, att en inre revolution är på gång.

Författarna identifierar sig med de politiska och sociala ledarna, som de uppfattar som historieskapare. Dessa framställs genomgående som välvilliga och driftiga. Folket däremot måste dras upp till en plattform, upp till en ny nivå. De måste ledas in på vägen som för till utveckling och fram-

steg. Man kanske rentav måste försöka för-
må dem att byta religion. Under 50- och tidigt 60-tal finner man nämligen orsaken till fattigdomen och oföränderligheten främst i kulturen i vid mening: landet har stagnerat pga familjemönster, sedvänja och religion.

Det ryms en tvetydighet i dessa skildringar. Människomassorna som skall genomföra den demokratiska och ekonomiska omvandlingen av Indien är i texterna hopplost efterblivna och oförmögna. — I de enstaka skildringarna av människor i byarna är mönstret tydligt: byarna sover, skriver en författare, ”en urgammal, solmättad sömn”. Man lever där likadant nu som för tusen år sedan, sjunger samma sånger, för samma samtal. Byborna lever i detta perspektiv utanför tiden — de kan inte skapa historia, bara dras in i den. Om människorna i byarna ”vaknat”, innebär detta att de sträcker sig efter västerländska mönster, efter Kooperation, klocka och arbetsdisciplin.

För den kritiska läsaren är det inte helt självklart, att förändringar kan genomföras i ett land befolkat med sådana människor, "Detta Indien som vimlar av folk men saknar duglig arbetskraft", som en resenär uttryckt det.

1961 begav sig Sven och Cecilia Lindqvist ut på en lång resa som skulle vara i ungefär tre år. Två av dessa år studerade och arbetade de i Kina. Indien anlände de till efter en resa längs Asiens sydostkust. Det intressanta med deras bok *Asiatisk erfarenhet* är, att den kom till i det brytningsskede, då författarna började resa till nya platser i landet och tolka utvecklingen på ett nytt sätt.

Indienskildringen i *Asiatisk erfarenhet* inleder Lindqvist med ett kapitel om Benares. Här gräver han fram landets rötter. I Benares tycks tiden ha stannat. Maharajornas palats har bomrats igen. Berättaren ser uråldriga riter, döpelsescener, Nausikaabilder. Han ryser inför det ruttnade, urtidsoften. Man kan inte "hoppas på att bygga ett modernt samhälle med de människor som tillbringar morgonen här på stranden", skriver han.

Från Benares reser Lindqvist ut till avlägsna byar. Betoningen av landsbygdens betydelse växer fram i texterna under 60-talet. Många författare ägnar nu betydligt större utrymme åt beskrivningar av byar än av städer och historiska monument. Lindqvist kallar sitt bykapitel "Framstegens villkor". Den brännande frågan i *Asiatisk erfarenhet* är, om framstegen i Indien blir säkrare och humanare än de i Kina. I Kina har ju utvecklingen pressats fram. En frivillig utveckling som i Indien går naturligtvis långsammare men måste väl vara bättre.

"Blir framstegen säkrare?" Berättaren ställer frågan överallt i Indien och nu plötsligt också i en konkret situation, till chefen för ett utvecklingsblock i Bengalen, en person som kan karaktäriseras av några få attribut. Han är lugn, bred och blank, han har klackring på lillfingret. Berättaren fördröjer svaret och tecknar en situation som på en gång är reell och allmängiltig: "Jag har suttit på många sådana kontor. Vissa erfarenheter kommer alltid igen. Blockchefen är tjänsteman. Han håller städernas kontorstid, börjar 10 och kommer 11." Med denna inskjutna sammanfattning uppnår berättaren flera effekter. Han skapar distans till berättelsens nu, överblick samtidigt som ögonblick. Han skapar misstro mot tjänstemannen och förtroende för sig själv. Tjänstemannen kan ge oppmuntrande besked om tillståndet i Indien, men berättaren är kritisk och pessimistisk.

I byarna härskar nämligen stillhet, oföränderlighet, sömn. I Indien tycks ingen utveckling alls äga rum. Lindqvist reser inte så tydligt i tiden — men på ett bildmässigt plan förflyttar han sig från ljuset till mörkret, dvs innebörden blir densamma. Kina är dag, konstaterar

Lindqvist — "Indien däremot är nätternas land, jag minns det i eldsken" (108). Indien är irrationellt och mångfaldigt som natten. Den själsliga underjord berättaren skymtar i Benares har knappast någon motsvarighet i hans kinesiska erfarenheter. Studenterna i Indien hänger sig åt dagdrömmar. Få av Indiens ledare vågar lämna drömmarnas fiktioner och stiga fram i vaknhetens klara dagsljus.

Vad är det då människorna i Indien inte vågar se? Lindqvist använder delvis ett symbolspråk för att belysa detta. Kina, Mittens rike, fungerar som ett centrum i boken. I Kina, menar Lindqvist, är svält en katastrof och inte något som hör vardagen till. I Kina äger en intensiv utveckling rum, där finns på samma gång en levande förbindelse med traditionen. Å andra sidan är Kina inte demokratiskt, där finns ingen intellektuell frihet, inte rum för oliktankande. Kinas klara dagsljus saknar inte skuggor.

I Kina har man emellertid gjort det som är nödvändigt: man har ingripit i maktens centrum och genomfört förändringar där. I Indien blir det ingen utveckling, för här har

I byarna råder sömn, natt, drömmar och dagdrömmar.

man inte vågat eller kunnat ingripa i "världsbildens centrum", dvs man har inte fördelat jorden. Den sömn och den oföränderlighet som råder i Indien beror alltså inte främst på de fattiga miljonernas passivitet utan på den förstelnade maktstrukturen, som förhindrar utvecklingen. Kinas väg kommer troligen inte att bli Indiens. Men någon väg utan konflikt med samhällets maktcentra finns inte, hävdar Lindqvist.

Om inget händer tycks Indien dömt till samma öde som en gång Hiroshima. Det centrum bomben skapade där, markeras idag av en varnande ruin. Som efter en ändlös verkande bomb hotas också Lindqvists Indien att förbrännas inifrån.

Några kommer att tänka på stenåldern, andra på medeltiden eller 1800-talet.

1969 gav Folke Isaksson och Stig Karlsson ut boken *Har Indien en chans?* I den har upplevelsen av tid och tidsskillnader fått en väsentlig roll. Redan ankomsten till Indiens västkust antyder att berättaren reser i tiden. Isaksson har behandlat upplevelsen flera gånger, senast i *Skiftningar i en väv*, som kom häromåret:

I timmar sedan vid hotellfönstret. Beraktar farkosterna, en samfärdsel som på gamla venezianska målningar: smäckra långskepp och kanoter, slupar och barkasser.

Ett mjukt glidande över vatten. Människor som färdas i ett gryningsland, ett

äldre Asien som skymtar mellan palmbladen.

Oföränderlighet är en påtaglig upplevelse i Indien, skriver Isaksson. Man kan läsa Marco Polos reseskildring och känna igen sig. I byarna förefaller oföränderligheten störst.

Men det är i byarna som kampen kommer att avgöras, skriver han, kampen mellan välstånd och svältkatastrof. I byn Sadipur tar byskolläraren Bhagwat Prasad Singh emot honom. Denne är konservativ men uppplöst, "byns intellektuelle, bonde och skolföreståndare, en högre brahmin". Berättaren upplever Singh som en medmänniska. Han är eftertänksam, "insiktsfull och god", "en av de finaste jag träffar". Under 60-talet blir vanliga okända indier individer i svenska texter.

"Våra politiker bor i himlen. De kommer inte ner på jorden", säger Bhagwat Prasad Singh i kapitlets inledning. Byn Sadipur är som andra byar "en station på en viktig kommunikationslinje" mellan regeringen och folket, "men om man går in på linjen och försöker lyssna, uppfattar man inget samtal". Liksom Sven Lindqvist betonar alltså Folke Isaksson avståndet mellan folket och politikerna.

Singh beskriver byn som en enhet, där de ekonomiska villkoren efterhand försämrats. Isaksson komplicerar bilden. Byn är inte enhetlig. Misären beror inte bara på politikernas svek och ointresse. Sadipur är en kluven värld, upptäcker han, och villkoren ytterligt olika. Singh är brahmin och tillhör alltså den högsta kasten. Berättaren fäster sig vid brahminernas prydlighet och magra, proteinfattiga kost. De skildras som fångar i sina egna fördomar. De upplever nu "nedgång och sönderfall". De håller långsamt på att proletariseras.

I kapitlets känslomässiga höjdpunkt skildrar berättaren byns andra sida, lerhyddornas harijans, de som i Sverige ofta kallas kastlösa. Här framträder berättaren som en karaktär, som frågar om harijans

villkor och gör Singh "brydd". Han väddar till Singhs goda hjärta. Han företräder oss som står utanför det indiska samhället och inte kan förstå kastväsendets systematiska ojämlikhet. — Singhs personlighet får nya inslag: det blir alldeles tydligt, att han representerar överskiktet och inte har någon förståelse för harijans eller skulle kunna vara i stånd att göra något, som bryter mönstret.

Harijans har det alltså materiellt på många sätt sämst. Ändå kan berättaren hos dessa utstötta ana en motrörelse till brahminernas sjun-

kande: "Bland harijans är möjligen självkänslan i långsamt stigande." De röstar inte längre som brahminerna vill. De är livligare och har kanske "mer fysisk vitalitet", eftersom de äter en mera allsidig kost, tror han. Till dessa människor knyter berättaren ett svagt hopp om Indiens framtid.

Våra politiker bor i himlen. De kommer inte ner på jorden.

I slutavsnittet samlar berättaren ihop trådarna. Kapitlet får något av en cirkelkomposition. I kapitlets början hävdar Singh, att politikerna är avlägsna som himlen — i slutet menar en gandhilärjunge, att folket lever som grodor i en brunn.

Politikerna i himlen och folket i brunnen: kontrasten uttrycker kapitlets och bokens fallande rörelse ner i pessimism. Det som möjligen har förbättrats i byn, och i Indien, äts upp av folkökningen. De styrande har inget intresse till övers för folket. De åker alltid förbi "i ett moln av damm".

Indien kan verka stillastående. I Saidpur tycks livet fortgå efter uråldriga traditioner. Ändå är inte stillastandet hela sanningen om Indien. Det som ser ut som oföränderlighet är inget entydigt fenomen.

Oföränderlighet är inte detsamma som passivitet. Det finns en sorts energi i detta tillstånd, motståndskraft. Varje indier är kanske något av en yogi, med särskild andningsteknik och självkontroll, en förmåga exempelvis att förtränga förödmjukelser. Det är inte enbart fråga om hinduisk undergivenhet eller om viljelöshet på grund av proteinbrist, utan också om en uthållighet som inte vore möjlig utan koncentration. Indisk sisu.

Så vänder Isaksson på perspektiven. Han tolkar intrycken som kan likna Marco Polos eller Artur Lundkvists på ett nytt sätt. Det finns alltså kraft och energi i detta till synes passiva och orörliga. Det finns en beredskap inför framtiden. Det gamla tecknet för orörlighet fungerar som form för en ny betydelse.

Texterna har två betydelser, uttrycker en föreställning i två faser. Å ena sidan har vi den tydliga förändringen mellan 50-talets idealistiska och 60-talets materialistiska analyser. På 50-talet dominerar en hoppfull framtidstro, då författarna sjar om snabba framsteg, som initieras uppifrån, och som tycks kunna äga rum i harmoni och samförstånd. Det största hindret för utveckling är folkets kvardröjande i hinduism, dess ovilja mot varje förändring, dess apati. Misstron mot de politiska ledarnas vilja och förmåga blir efterhand större, vilket Sven Lindqvists text visar. Man börjar förklara tillståndet i Indien på ett nytt sätt. Kolonialismen menar man nu har varit avgörande, britterna i

Indien har fungerat som DDT i naturen, säger Madeleine Kats. Det är inte folket utan maktstrukturen som förhindrar utveckling. Detta gör att författarna inte kan se någon möjlighet till förändring utan konflikter mellan makthavarna och de maktlösa.

Å andra sidan visar textanalysen på ett djupare, gemensamt mönster. Resenärernas intryck och reflektioner kan sammanfattas i den grundläggande motsatsen mellan kaos och ordning, i Indiens städer, i Benares, härskar det måttlösa, smuts och mögel över alla gränser, en mardröm av virrvarr och oväsen. I byarna råder sömn, natt, drömmar och dagdrömmar. Väst står för motsatsen. I väst härskar ordning och balans som hos den engelska järnvägsbron, renlighet, klart dagsljus, vakenhet.

Denna motsats mellan kaos och ordning, mellan öst och väst, mellan oss och de andra, *skapar* bilden av Indien. Motsatsen definieras ytterligare därigenom att den är inskriven i en tidsdimension. Öst representerar förfluten tid, väst nutid. Författarna uttrycker föreställningen om att alla länder befinner sig i samma övergripande samhällsutveckling men på olika stadier. Vi i väst har redan med god marginal passerat de flesta etapperna i utvecklingen, både stenåldern, medeltiden och 1800-talet. Indien däremot

Indien är irrationellt och mångfaldigt som natten.

sågs vara oföränderligt sedan årtusenden, eller stagnerat på något av evolutionens trappsteg. Och ytterligare: Om Indien gör några framsteg, innebär detta alltså att landet stiger högre upp i utvecklingstrappan och närmar sig oss i väst. Tankemönstret kan man följa mycket långt tillbaka i tiden, i kontakter som västerlänningar genom historien haft med utomeuropeiska kulturer.

Motsättningen mellan det förflutna och nuet får mindre betydelse på 60-talet. När indierna blir medmänniskor innebär det att de existerar i resenärernas samtid. Ändå lever den grundläggande tankefiguren kvar. Folke Isaksson ser tillväxten som nödvändig och självklar, han talar om kooperativitet som en hävstång för utvecklingen, familjeplaneringen är en annan hävstång, som gör framåtskridande möjligt.

Västerlandet är det tydliga mönstret. Det nya under 60-talet kanske bara är, att ett nytt steg i utvecklingen läggs till de tidigare. Beskrivningen av kraften och värdigheten hos bonden och arbetaren, kan uttrycka hoppet om att Indien liksom Kina skall kunna ta ett språng direkt upp på det sista, socialistiska trappsteget, direkt in i den framtid som inte ens Västerlandet trätt in i ännu.

Enstaka författare kan mot slutet av min undersökningsperiod sätta frågetecknen i kanten för den grundläggande föreställningen om utvecklingen. Sven Lindqvist skriver om efterkrigstiden i *Myten om Wu Tao-tzu*:

Det var så man började tala om "utländer". Där skulle det kanske ta lite längre tid. Men det skulle gå. Det trodde alla. Saken betraktades som ett tekniskt problem. Eller en sorts internationell socialvård.

Men man hade fel:

Det är inte en fråga om tid och offer innan sex kontinenters miljarder har villa och bil. Det kan aldrig inträffa. Naturtillgångarna skulle vara slut på några decennier, i vissa fall månader. Vi har skapat en livsform som gör orättvisan permanent och ofrånkomlig.

Orden är fortfarande rasande aktuella — om vi inte vill skriva in oss i en helt annan tidsuppfattning och se tiden mer som en cirkel än en linje. Det är kanske det berättaren gör i *Myten om Wu Tao-tzu* när han blickar tillbaka: "Jag föddes vid den nya tidens slut, just innan medeltiden började komma tillbaka."

Vorster, Ian Smith, Wallace och Goldwater bidar sin tid.

De känner igen en ouvertyr när de hör den.

De är inga nattfåglar från ett dunkelt förflutet som har förirrat sig ut i vår tids dagsljus.

Det är vi som inte har märkt hur det börjat skymma runt omkring oss.

Också Folke Isaksson antyder ett annat tidsperspektiv. Calcutta är "ett tecken i skyn", skriver han och mässar en psalms vers om förgångens makt. Calcutta är "morgondagen: världen i befolkningsexplosionens nästa period, då fördämningarna börjar ge vika". Bakom Calcutta skymtar han Rio de Janeiro, Lima, Lagos, Dacca, Singapore, Hongkong, New York. "Kanske är detta järnåldern, kali-yuga, en mörk tid", skriver han. "Vi närmar oss, om man skall tro den hinduiska föreställningen, nu slutet av en era som omfattar mer än fyra miljoner år. När denna 'storålder' är över, renas den besudlade världen, varefter allting börjar om på nytt med guldålder, silverålder, bronsålder och järnålder."

Eller för att uttrycka det med Bhagavats ord:

Liksom solbelysta dammkorn strömmar genom öppna fönster flödar genom Mahavishnu porer tallösa världar ut och in.

(När Han andas ut så födas världar, när Han andas in förgås de, aldrig slutar detta kretslopp.)

Aldrig slutar Mahavishnu andas.)

Margareta Pettersson

*Om Puri och Shabana
Azimi i Mrinal
Sens
"Genesis"*

En politisk filmare

Mrinal Sen, en av Indiens främsta filmregissörer av idag samt en förgrundsgestalt i den radikala medborgarrättsrörelsen som bekämpar politiska orättvisor besökte Sverige i samband med Göteborgs filmfestival i våras. Sören Sommelius träffade honom.

"Historien är kontinuerlig kamp. Världar går förlorade, nya måste byggas upp..."

Mrinal Sen räknas tillsammans med Satyajit Ray till Indiens internationellt mest kända regissörer. Hans senaste film "Genesis", som är en skapelseberättelse om ett samhälles uppkomst och undergång, visades på festivalen i Göteborg, där Sen var en av de intressantaste gästerna, följande på sitt första sverigebesök.

— Historien upprepar sig, utan att vi tar lärdom av det, säger Sen. Därför försöker

jag skildra civilisationens historia, sedd i en spegelskärv. Titeln är hämtad från bibeln. Men min film skulle kunna utspela sig i varje tid och varje samhälle.

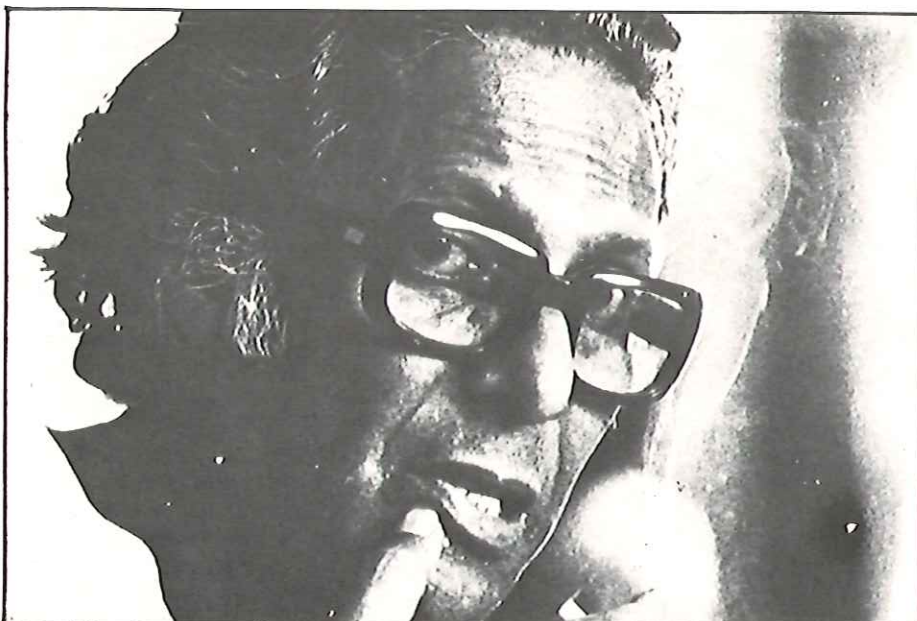
Mrinal Sen är vad man skulle kunna kalla en typisk bengalisk intellektuell, med en skarpskuren profil, en livfull blick under tjocka glasögon och en stor verbal slagfärdighet. Han är en ungdomlig 60-åring, en skapande personlighet, född i det Östbengalen som i dag är Bangladesh, verksam i Calcutta i den indiska delstaten Västbengalen.

Sens väg till filmen började som recensent i kommunistpartiets tidningar under andra världskriget. Alltsedan debuten på femtiotalet har han gjort ett tjugotal filmer, präglade av ett starkt socialt engagemang och ofta med marxistiska förtecken.

I "Intervju" skildrar han en arbetslös i Calcutta på jakt efter jobb, på så vis att filmens hjälte verkligen söker jobb medan han samtidigt filmas av sin vän Mrinal Sen. När hjälten färdas i en fullsatt buss skymtar filmfotografen bland passagerarna. I en film skildrar han den stora svälten i Bengalen under andra världskriget, då fem miljoner människor dog. En av hans senare filmer, "Fallet är avslutat" från 1982, som visats i Sverige, handlar om en barnarbetares död i en indisk medelklassfamilj.

**En bonde, en vävare
och en kvinna**

"Genesis" är ett ödesmättat och symbolfyllt drama med stor episk kraft. En bonde

Mrinal Sen - en ungdomlig sextioåring från Calcutta.

och en vävare flyr undan sitt påtvingade slaveri till en övergiven ruinstad i öken för att skapa ett nytt samhälle, där de är sina egna herrar. En kvinna, vars familj utplånats i en översvämningskatastrof, förenar sig omsider med dem. Man väver, odlar jorden, hämtar ved i vad som kan te sig som ett urkommunistiskt samhälle, där ingen är förmer än någon annan.

Men harmonin blir inte beständig. En köpman handlar upp de vävda tygerna — och introducerar penningekonomin. Kvinnan blir gravid — och ingen av männen vill kännas vid barnet, om de inte får äga kvinnan.

— Vävaren och bonden står för det nödvändiga i livet i livet, att äta och att ha kläder, berättar Mrinal Sen. Kvinnan är också en symbol för fruktsamhet. Det är ingen tillfällighet att hon i filmen kommer till männen efter det stora regnet, som gjort jorden fruktbar.

"Genesis" blir en bild av det patriarkala samhällets uppkomst.

— Kvinnan skapar rivalitet mellan männen, båda vill äga henne. Lögnen och hemligheterna introduceras mellan vännerna, som också med de nyförvärvade pengarna söker köpa sig drömmar. Livet blir mera komplext.

Filmerna är också en studie av kolonialiserings historia.

— När interna motsättningar uppstår i filmens lilla samhälle krossas det. I filmen anländer köpmannen med en privat armé just när de forna vännerna blivit dödsfiender och allt de byggt upp med sina egna händers kraft bara sprängs i luften.

I en ruinstad i Rajasthan

"Genesis" spelades in i en ruinstad utanför Jaisalmer i delstaten Rajasthan, nära den indisk-pakistanska gränsen.

— Vi fann en idealisk plats, som nästan ingen kände till, död och gudsförgäten, 5 km från närmsta by. Där fanns så mycket ormar och skorpioner att vi inte kunde filma under de heta månaderna. Dessutom varnade byborna oss. Den övergivna staden var helig för dem, vi borde offra till gudarna om vi överhuvud skulle filma där.

Kanske fick byborna rätt, säger Sen leende, och berättar om hur inspelningsgruppen drabbades av "gudarnas vrede".

— En timme efter tagningen av de scener där staden sprängs i luften exploderade en blindgångare. Jag själv brändes, liksom min fotograf och ljudman...

"Genesis" är en produkt av internationellt samarbete mellan Frankrike, Indien, Belgien och Schweiz. Frankrikes president Mitterand gav personligen sitt stöd. Hela inspelningen gjordes i Indien, med många européer i filmgruppen och allt efterarbete i

Europa, Sen klippte filmen i den belgiska staden Liège.

— Filmen har fyra fäder och många mödrar, skrattar Sen. Det vållade inga problem, tvärtom. Filmen är ett universellt konstnärligt medium. Jag tror att världens kulturer har närmats sig varandra. Ditt språk och ditt landskap är inte mitt, men dina problem är också mina. Vi är alla medlemmar i en global familj. Därför skulle jag ha kunnat spela in "Genesis" i Sverige och belyst samma grundfrågeställningar.

Indien är det land i världen som producerar flest långfilmer, förra året producerades över 900.

— Det är inget att vara stolt över. Nitio procent är skräp som stinker, filmer som ingenting har med den indiska verkligheten att göra. Men det finns också seriösa filmer, som har en respekt för de omständigheter människor lever i.

De underprivilegerades kultur

Bland dessa finns mästerliga regissörer som hör till tidens största filmare, Satyajit Ray, Shyam Benegal, Mrinal Sen... alla gör de filmer som inte står någon Bergman eller Truffaut efter.

— Självt försöker jag kombinera mina kunskaper om filmens teknik med mitt engagemang och mina attityder till livet, sådana de formats i mina egna miljöer. Mitt stora återkommande tema är de underprivilegerades kultur, jag skildrar fattigdom och exploatering.

Indien har ett femtontal officiella språk och nästan lika många alfabet, något som komplicerar varje filmproduktion utanför det egna språkområdet.

— Ibland kan det också vara en fördel. Jag är en stadsmänniska och om jag filmar bönder i min delstat Västbengalen skulle

jag ha min modellby klar i huvudet utan att behöva tala med dem. Men när jag har filmat i Sydindien har jag varit tvungen att via tolk fråga ut bönderna, t ex om språkliga uttryck, och det har varit ytterst lärorikt.

Om någon i Västbengalen påstår att han är klyftigare och skickligare än någon annan kan han säga: "Om du går på grenarna, då går jag på löven". I Andhra Pradesh finns samma uttryck, men i en mera poetisk variant: "Om du går på molnen, då går jag på stjärnorna".

"Genesis" har som film mera en allmänt symbolisk karaktär än ett rakt politiskt budskap.

— Ändå är också detta en politisk film. Jag tror inte att filmen, lika lite som konserten eller litteraturen, kan skapa social förändring, ingen konstnär kan genomföra mirakel. Men en bra film vidgar horisonten och kan förmedla tankar och känslor som provocerar en debatt. Allt har fö en politisk dimension, sociala och moraliska frågor, också relationen mellan man och kvinna.

Mrinal Sens hustru är filmskådespelerska. En gång besökte båda tillsammans festivalen i Cannes och blev intervjuade av TV. Fru Sen fick frågan hur det var att arbeta med sin man som regissör. Hon svarade att när de båda gick hem efter dagens inspelningar fick hon alltid höra att han hade arbetat hårdare än vad hon hade gjort. Därför satte han sig väl hemma bekvämt tillrätta medan hon gick till köket för att laga te.

— Sedan skulle jag kommentera det hon hade sagt. Kameran vändes mot mig. Men vad skulle jag säga? Hon hade ju rätt! I mina filmer tar jag konsekvent ställning mot all slags manschauvinism. Men i det privata blir det lätt en annan sak. Också detta är politik...

Sören Sommelius

Bonden, vävaren och kvinnan. Från "Genesis".

Jagt är ett tidsfördrif, som europeerna öfva med större ifver i i Indien, än någonsin de ifrigaste i vårt land, och detta härleder sig sannolikt deraf, att jagtnöjet i Indien erbjuder vida större retelse och nyhetsbehag. Scenen är vanligen der större och mera imponerande, villebrådet mera svårt att besegra och döda; hvarförutan de djur, som begagnas att kringföra jägare, äro de största, starkaste och skarpsinnigaste bland hela den stumma delen af skapade varelser. Att sittande på elefantryggen genomtåga buskar och snår, för att jaga en tiger eller leopard, kan ej annat vara än nöjsamt; allt begrepp om fara försvinner; ögat förnöjes och hjertat klappar då man ser vilddjuret uppskrämdt. Följderna ingå sällan i beräkningen, och de ledsamma tilldragelser, som stundom inträffa vid dessa farliga jagter, äro alldeles fåfångna varningar emot förnyandet af en njutning, lika äfventyrlig som retande.

Indien jagas icke leoparden så ofta som tigern, emedan den förra jagten i allmänhet icke är så god. Leoparden är mera skygg och slugare än tigern, och man kan hela dagen tåga genom en skogstrakt, utan att få se en enda af det förra släktet. Dessa djur anträffas sällan utan längst in i skogarna, hvarifrån de stryka omkring under natten och söka smärre rof, sådana som t ex får och getter, kalfvar och dyligt; men högst sällan anfälla de människorna. De äro ytterst rofaktiga, slita i stycken de djur som komma i deras klor, uppsluka dem med en glupskhet, som öfvergår alla andra vilddjurs, och äro alltid magra, fastän de förtära en alldeles förvånande quantitet. De äro de vigaste och snabbaste af hela kattsläktet, uppspringa i träden med beundransvärd skicklighet, och undkomma ofta på detta sätt förföljerserna, emedan endast bössan eller studsaren der kan nå dem.

Leopardens vanliga namn i Indien angifver denna egenskap, emedan det bokstafligen betyder "trädtiger" (lackribung). Detta djur är för sin sköna färg märkvärdigt framför alla andra af samma släkte; den är glänsande gul, med fläckar af ungefär en bankovittens storlek, ordnade i grupper öfver hela kroppen; dessa fläckar äro glänsande svarta, och göra en skön kontrast emot den strålande huden. Djuret är omkring 4 fot långt ifrån nosen till början af svansen, hvilken varierar ifrån två till två och en half fots längd. Det besegras likväl ofta och dödas av panthern. Likasom tigern, är leoparden ytterst förtviflad då han tvingas att försvara sitt lif. Han styrka, efter hans lilla kropp, är alldeles förundransvärd. Ofta har det hänt att han sprungit upp på elefantryggen och anfällt rytaren; och elefanten har en sådan fruktan för leoparden, att han ej gerna kan förmås att nalkas en lefvande. Likasom alla andra djur af samma slag, är leoparden mycket rädd, och stadnar icke för att försvara sig, äfven för djur af mindre styrka, om han ser någon reträtt möjlig. Sällan griper han sitt rof öppet; han stryker heldre omkring nat-

Leopard-jagt i Ostindien

tetid, och då han lyckas stjåla sig på något djur, tager han det genom öfverrumpling. Rofaktig, som han är, kan han ofta gå hela dagar utan att smaka någon föda; men då han erhåller den i rikt mått, slukar han en stor myckenbet deraf, och synes ändock aldrig tillfredsställd.

Oaktadt leopardens naturliga poltroni, kan man likväl göra sig ett begrepp om hans djerfhet, då han blifver retad, af följande händelse:

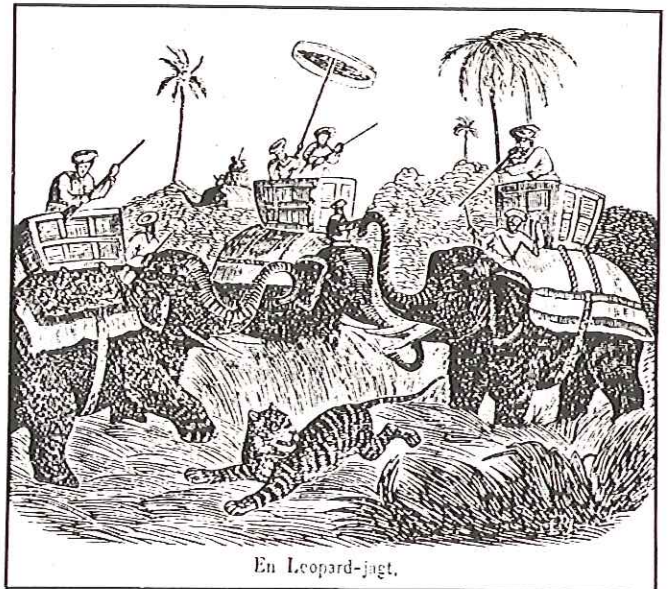
En resande, som genomfor de södra delarna af Indien emot Mysore, hade en afton ankommit till ett passande ställe för nattläger, helt nära en småskog, och han befälde dertfore att tälten skulle der uppslås. Han hade med sig en rapphönshynda, som hade tre valpar, och som bands under ett träd nära tältet; helt nära bredvid sofvo tvenne af palankinbärarne. Månen lyste icke, och nattens mörker ökades af den täta lunden, der han valt sitt nattläger.

Två timmar efter midnatt vaknade han af ett gällt skrik, sprang upp ur sin bädd, och märkte att ett rofdjur, som palankinbärarne sade vara en tiger, hade bortfört hans favorithund. Han beslöt att genomsöka skogen så snart som möjligt, för att upptäcka röfvarna, och dagen hade icke förr börjat gry, än han var tillreds med sitt gevär och 12 följeslagare, hvar af fyra försedda med eldgevär, för att eftersöka den suponerade tigern. Helt nära kanten af skogen var ett snår, så tätt, att ingen af hans folk kunde intränga deri; man anskaffade dertfore ett dussin pariab-hundar, som insläpptes i buskarna: dessa hundar hafva starkt väderkorn och sakna icke mod då de äro flera tillsammans.

Hundarna vädrade snart upp djuret hvilket förmärktes af deras skarpa skälrande, hvarpå följde ett tjut, som tillkännagaf att rofvet var funnet och anfallet. Ett fortfarande tjut af den ena hunden tycktes visa att han blifvit svårt skadat, och efter en kort melantid hade hundarna gjort ett nytt anfall; en häftig strid förmärktes i buskarna, och inom få sekunder utsprang en stor leopard, förföljd af 5 hundar, af vilka den ene bitit sig fast vid benen. Detta uppretade djuret; det vände sig emot sin angripare, då en af manskapet aflösdade sitt skott och träffade ofvanför venstra skuldran.

Leoparden föll först på ryggen, men reste sig i detsamma i sin förra ställning, och sprang med blixstens snabbhet rakt på jägaren, slog honom till jorden, fäste klorna i hans länder och sargade köttet ända in till benet. En annan kula, som träffade, förmådde honom väl lemna sitt kullfällida offer och söka ett anfall på sin andra motståndare, men som kulan hade skadat själfva ryggbenet, kunde han icke längre springa. Han släpade sig likväl fram och visade ännu det mest förfärliga motstånd, då det ändtligen lyckades att genom ett skott, aflossat alldeles invid hufvudet, förekomma all vidare olycka. Den arma karlen, som blifvit så illa skadad af leoparden, dog under loppet af följande dagen.

Leoparden visar sig sällan om dagen, att resande, då de genomtåga Indiens skogar, aldrig frukta honom under denna del af dygnet. Tigern deremot är den der fruktade skogens tyrann; och det ställe han väljer för sitt tillhåll, blifver till en viss vidd en ödemark, eller förskräckelsens hemvist. Ett besynnerligt faktum är, att i Indien alla rofdjur af kattsläktet, då de anfälla människor, hellre välja de svarta än de hvita. Det påstås såsom en af all erfarenhet bevitnad sak, att då en europée och en inföding på samma gång råka ut för en tiger, blifver den sednare alltid först angripen. Måhända härleder sig detta deraf, att de hvita ansigtgena äro i Indien mera sällsynta, och att tigern dertfore hellre anfäller den infödda människoracen.

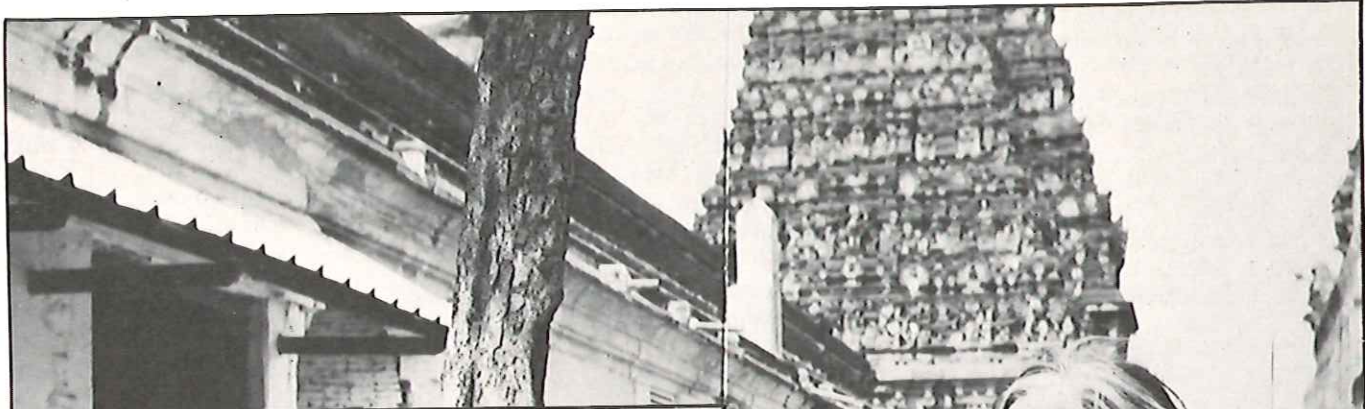

En Leopard-jagt.

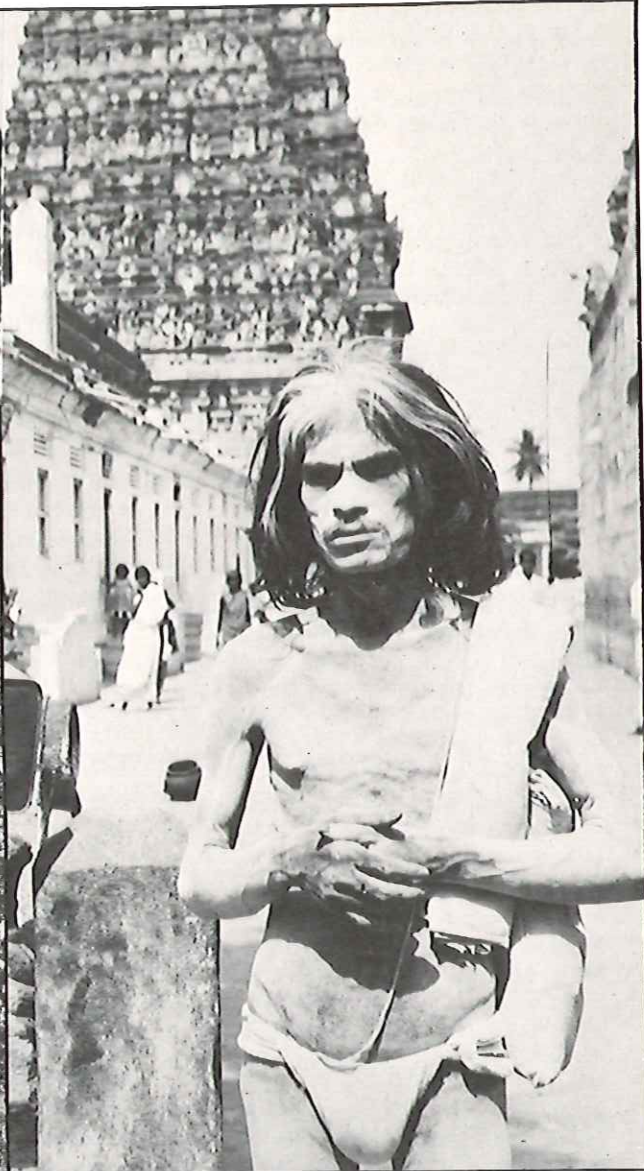
Ur P.G. Bergs "Jagtäfventyr från Ostindien och Afrika" (1855, nyutgåva på bokförlaget REDIVIVA, 1981.)

Vad har hinduismen med midsommar att göra?

TORGNY SOMMELIUS

NEIL GOLDSTEIN/MIRA.

*Fruktbarheten dyrkas i såväl Sverige som Indien
— fjärran från ländernas skrivna religioner.*

Det är en ytterst liten del av alla indier som helt och fullt praktiserar den hinduiska teologin och dess ritualer. Den folkliga religiositeten handlar istället om mycket jordnära ting, som en önskan om att få barn eller en god skörd. När indierna blomstersmyckar sin fruktbarhetsgudinna är det inte konstigare än när svensken lövar sin majstång.

För att berätta om denna folkliga religiositet ska jag ta er med på ett besök i "min" by i Tamilnadu. Den heter Thaiyur och ligger ca 35 km söder om Madras.

I Thaiyur är 90 procent av invånarna medlemmar av kasten Paraiyar, vilket innebär att de tillhör en före detta oberörbar kast, som i det traditionella indiska samhället fick utföra de tyngsta och lägst värderade arbetena. I Thaiyur har man sedan århundraden utvunnit salt ur havsvattnet och med det arbetar thaiyurborna än i dag under sommarhalvåret. Under och efter regntiden odlar de egna eller andras risfält. Folket i Thaiyur är alltså ett slags "industriarbetarbönder". (De motsvarar på många sätt de fiskarbönder som lever längs de skandinaviska kusterna och som alltså har två säsongsbundna sysselsättningar med nära anknytning till naturen.)

Den stora festen

Det är en het, dallrande varm sommar dag i den lilla byn Chinnapilleri i Thaiyurs kommun. De flesta av byns ca 300 män, kvinnor och barn har samlats på den öppna platsen under några friskt gröna palmblad. Runt omkring ligger de små husen med jordväggar och palmbladstak — bara några få familjer är rika nog att bo i tegelhus.

På andra sidan huset och så långt ögat kan nå breder den vida slätten av risfält och betesmark ut sig. Här och var små dungar av kokospalmer och palmyraträd. Gräset på marken är bara ett tunt skikt av brunbränd halm och fälten sträcker sin såriga jordskorpa mot den blå himlen och den bländande solen. Jorden och människorna väntar på vatten — livets uppehållare.

I dag är dagen för allas gemenskap och den största årliga religiösa högtiden, **Adi Kappu**. Det är i månaden Adi (juli-augusti) och sommaren har varat i fem månader. Nu är det tid att be om regnet som ska falla i augusti, så att riset kan sås på fälten.

Kvinnorna rör sig befriat i sina finaste saris — röda, blå, smaragdgröna — på denna en av årets få fridagar. Männerna sträcker på sig i sina vita nystärkta skjortor och veshtis (kjolar). Barnen leker förväntansfullt. I veckor har man samlat in pengar för att bekosta festen — av varje familj efter dess förmåga. Stora kopparkärl och krukor är

fyllda med ris, hirsgröt, grönsaker och väldoftande såser.

Modergudinnan

En väldig blomsteruppsättning med röda, lila, vita och gula blommor kantade av gröna blad tronar på ett litet bord under en pandal (flätat solskydd). Där är Mariyamma, modersgudinnan festföremålet. Mariyamma råder över människornas liv, över regn och sol på åkermarken, över hälsa och välgång bland folk och få. Om byn försummat sin plikt mot den "Stora Modern" kan regnet utebli och det blir missväxt. Om bonden Pachaikannu druckit sprit eller begått äktenskapsbrott och brutit mot "Ammans" vilja och samhällets moral så kan han inte vänta sig någon nåd. Kolera, smittkoppor, feber, maginfektioner drabbar honom och hans familj. Att ha smittkoppor är att vara hemsökt av "Amman".

Men i dag är Mariyamma den stora moder, fruktbarhetens och livets skyddsgudinna. Hennes jordiska form — mässingskrukan med blommor i, kallad **karagam** — är blott en enkel bild av den kraft och skönhet hon egentligen är. Naturens kraft och skönhet.

Midsommar

Vi känner plötsligt igen Mariyamma och **Adi Kappu**. Amman är den grekiska fruktbarhetsgudinnan Kores i indisk form. I varje by finns hennes syster, **Parasathamma**, **Chinnamma**, **Gangamma**, **Vayaliputtamma**, **Othukuttamma**. Och inte bara i Indien, utan över hela södra och västra Asien finns den "Stora Modern" som en symbol för fruktbarheten och själva livet. Tillbaka i våra egna rötter, i den fornnordiska världsbilden och rituella praktiken finns där också liknande föreställningar och bruk. Varifrån kommer annars Midsommarstången?, med dess fallos-stång och vagina-ringar.

Allt det bästa folket i Chinnapilleri har att bjuda, bjuder de nu henne. Maten har satts fram, sötsaker och musik. Ur den för dagen hyrda högtalaren dånar den senaste filmmusiken fram: "Var är du min älskade, varför kommer du aldrig..."

Nu tystnar filmstjärnesången och vi tränger oss närmare Amman i en stor ring. Den lille prästen börjar slå på sin trumma, **uduki**, och strax faller en annan och större trumma in i rytmen. Först långsamt och dröjande och nu hör vi också sången: **Moder, moder, Mariyamma...**

Plötsligt finns bara ett föremål för allas blickar. Ravi, en av byns starka män. I sitt korta röda livkläde dansar han runt den öppna platsen. Rytmen stiger och stegen ökar i den allt vildare dansen. "Snart har han Amman", säger min granne. "Det betyder att vår moder kommer att ta honom i besittning och tala till oss genom honom". Sången och dansen har blivit örönbäddan-

de och medryckande: Det är omöjligt att stå stilla med fötterna. Vi dansar alla och vi sjunger med. Med solen brännande i sina pannor och med svetten pärlande över hela kroppen ska människorna möta sin moder.

Prästen stiger fram och sätter en liten mässingskruka med blommor i på Ravis huvud och Ravi tar tag i den med bägge händerna. Prästen stänker gult, av gurkmeja färgat vatten över Ravi. Ravi darrar i hela kroppen. Mariyamma har tagit sin plats i honom och Ravi faller i trans. Prästen ropar och musiken dör bort:

— Är du arg på oss?

— Ja, svarar Amman, jag är arg på er. I fjol gav ni mig inget riktigt offer. Och i fjol fick jag bara en liten höna.

Ravis läppar rör sig, men själv är han borta i hänryckning.

Efter en dramatisk paus:

— Är ni beredda att ge mig vad jag önskar?

— Ja, svarar prästen.

— Ge mig då en get! utropar Mariyamma.

Geten offras

Dansen stannar upp. Men trummorna fortsätter att dåna hårt och rytmiskt. Ett vitt skynke spänns för Mariyamma i sin blomsteruppsättning och in leds en get för att offras. Med lime-frukt och brinnande eld välsignas offret. Prästen läser manthirams, heliga böner, medan några unga män lungt och stilla slaktar geten så att blodet forsar ut på marken. Några kvinnor kommer fram och doppar sina händer i blodet som spillts och tvättar dem rena i vatten. Rena från de synder folket i Chinnapilleri begått under året.

Prästen lyfter upp ett stort fat med sötsaker och delar ut dem till barnen. En ung kvinna med ett litet barn i famnen böjer sig fram och lägger några bananer och en hel kokosnöt framför Ammans fötter och tänds eld på en liten bricka och en rökelsestikka, som hon svänger när hon ber om nåd för sitt sjuka barn.

Dansen och sången börjar på nytt. Nu dansar alla män, kvinnorna står där runtomkring med sina barn. Alla är glada och pratar i mun på varandra.

På kvällen spänner ett resande teatersällskap upp en liten scen och vi sitter halva natten fångade av ett folkligt lustspel med mytiska och gudomliga övertoner. Det är scenerna från vardagslivet som roar oss mest.

Bondkvinnan som inte låter sig luras av den kringresande "gårdfarihandlaren". Hust-run som tror att spegeln hon köpt är en bild av mannens älskarinna... När vi vandrar hemåt i den ljumma natten har vi med oss vår del av maten och frukten som vi inte har ätit upp. Vår indiska midsommar är över.

Staffan Lindberg

MARIA SÖDERBERG

Traktorer välsignas

Det är inte hinduismen som hindrar utvecklingen i Indien. Den brahminska teologin utgör ingen flaskhals för framsteg och dessutom praktiserar de flesta indier en "brokig", mera praktiskt orienterad religion.

Hinduismen anses av de flesta människor i västerlandet som ett typexempel på att religionen utgör ett av de främsta utvecklingshindren i tredje världen. I botten på ett sådant synsätt ligger kanske ännu Max Webers berömda studier av världsreligionerna och hans slutsats att bland dessa endast kristendomen, och då särskilt den protestantiska etiken, kunde ge upphov till den företagsamhet och vilja till förändring som kännetecknade de kapitalistiska industrisamhällena.

Många vetenskapliga och populära föreställningar tycks ha fastnat i detta weberianska perspektiv. Man anser att hinduis-

men hindrar förändringar och framsteg på det materiella området genom sina traditionella riter och beteenderegler. Framförallt har man pekat ut den indiska religionens försvar för kastsystemet — denna stela hierarkiska skiktning — och dess betoning av livet på jorden som ett lidande som det gäller att befria sig ifrån.

Få läser Veda

Men dessa föreställningar om hinduismen är ensidiga och ofullständiga och bygger enbart på de mest kända skriftliga källorna — de heliga Vedaskrifterna — och brahminernas utläggningar av dessa. De skriftlärda teologi och religiösa ritualer praktiseras bara av en liten minoritet av alla indier, främst av folk i städernas medelklass och ett litet skikt av utbildade på landsbygden. Resten av det indiska folket omfattar en "brokig" religiositet där människans förhållande till naturen och dess

krafter utgör det dominerande inslaget. För den indiska folkmajoriteten är religionen inte ett "opium för folket" utan ett intellektuellt och känslomässigt sätt att handskas med vardagens problem — överlevandet.

Folkreligiositet och vardagstro

Den folkliga religiositeten handlar om människans beroende och vanmakt som naturvarelse. I samhällen med en enkel teknologi och stort beroende av vad jorden ger finns inga tekniska läkemedel eller skyddsmedel när torka, översvämningar, missväxt drabbar dess invånare. När sjukdom — orsakad av fattigdom, undernäring och bristande resurser för sanitära åtgärder — hemsöker dess invånare hjälper vare sig vitamintabletter eller sulfasprutor. Människan är hjälplös även idag i den tredje världen, på ett sätt som vi kanske inte kan föreställa oss i vårt tekniskt utvecklade och effektiva industrisamhälle.

Religionen handlar om den värld vi inte behärskar, om de osynliga krafter och makter som tycks kontrollera våra liv. Den osynliga och övermänskliga värld fyller vi med ett innehåll i analogi med det vi redan känner. Människan med sin vilja och sina relationer får stå modell för den övermänskliga världen. Gudarna är starkare än människor, men ändå människor med mänskliga behov, och de behärskar människorna som människorna behärskar varandra. På så sätt är gudarna mänskligare än alla mänskliga patroner, än feodalherre, kung, brahmin, godsägare, köpman och penningutlånare, men ändå lika dem i relationerna till sina klienter.

Påverka genom riter

Som den kände franske socialantropologen Claude Levi-Strauss har visat är den religiösa tanken inte bara en överföring av mänskliga attribut och relationer på naturen, utan motsatsen gäller också: Det analoga tänkandet väver också av de erfaren-

heter vi gör om vad som händer i naturen en bild av samhället, som t ex i de hinduiska föreställningar om karma (handlingar) som automatiskt medför individens återfödelse i lägre eller högre nivåer (bl a de olika kasterna). Inte bara naturen och människan som biologisk varelse — som en gång ska dö — är underkastad ohejdbara krafter, utan också människan som samhällsvarelse är indelad i förtryckande och förtryckta klasser som skikt, och utsatt för krig och plundring. Religionen ger mening åt den värld inför vilken människan tycks prisgiven, gör den begriplig och påverkbar genom den rituella handlingen.

Men den indiska folkreligiositeten handlar inte i första hand om samhället och sociala relationer. Adi Kappu — dyrkan av bygudinnan som skyddsgud — är den viktigaste religiösa riten i Chinnapilleri, i Thaiyur, i de flesta byar i Tamilnadu och också på många andra håll i Indien. Den är ett uttryck för en praktiskt orienterad folklig tro och rituell gemenskap. Den handlar om in-

dividens och samhällets materiella överlevnad, om hälsa och välgång.

Varifrån kommer Mariyamma?

Dyrkan av Mariyamma har sina rötter långt tillbaka i det blomstrande dravidiska jordbruksamhälle som fanns i Indien för ca 4-5 000 år sedan. När ett östpersiskt folk — arierna — erövrade detta Indien slog de sönder det existerande samhället och byggde ett nytt, baserat på dravidisk slavarbetskraft. Etniska och släktsskaps-grupper ordnades hierarkiskt i kaster i detta nya klassamhälle. Fram växte en brahminsk teologi grundad på rasteori och religiösa föreställningar, som kom att legitimera den nya ordningen. Men denna sofistikerade form av hinduism kom aldrig att omfattas av andra än de härskande klasserna i samhället: prästerna, adeln och borgarna. För dem kom religionen att "fungera" som "ett gott samvete för deras rätt till privilegier", som Max Weber en gång uttryckte saken.

De övriga tre fjärdedelarna av befolkningen — bönderna (Sudras) och de oberörbara (Paria) hade en annan religiös världsbild, som bara delvis överlappade den brahminska (de två gånger föddas religion). Under århundraden växte det fram en lokalt varierad blandning av gammalt och nytt: Från det dravidiska arvet bevarades de kvinnliga gudarna, moders- och fruktbarhetsgudinnorna. Från de krigiska ariernas manliga gudavärld hämtades nya gudar som dock mera anknöt till behoven i det fredliga vardagslivet: stöd i livets växlingar, skydd mot sjukdomar och död. Mariyamma fick sällskap av Shiva, Vishnu, Murrugan, Ganesha osv i det vanliga folkets tro och riter.

Traktorer välsignas

Brahminernas filosofiska gudstro var folkmajoriteten fjärran. De oberörbara (Paria) behärskas och hålls nere, *inte* med en filosofisk teori om karmans lag (återfödelse på en lägre nivå på grund av synd), utan snarare med våldsmakt och med hänvisning till fysisk orenhet och rasteori. På samma sätt som vi själva i västerlandet förtryckt våra tattare och zigenare. De oberörbara själva, å andra sidan, hänvisar till otur och brist på utbildning och förfinade vanor när de ska förklara sin låga status.

Ur galleriet av gudar väljer varje region och varje kastgrupp sin "blandning" med inriktning på vardagslivets behov. Förutom modersgudinnan är också t ex Shiva, den skapande och förstörande guden, och Ganesha (elefantguden) populära. Ganesha är oerhört omtyckt som all god börjans, vägfarnas och hälsans skyddsgud, och vägar och fält är kantade med små tempel till hans ära. Den som till äventyrs tror att dessa gudar skulle vara särskilt konservativa talar mot bättre vetande. Nya redskap som t ex traktorer och plogar välsignas i de-

TORNGY SOMMELIUS

ras namn när de tas i bruk. Tekniska framsteg uttrycks alltså även på det religiösa planet.

Den folkliga religiositeten har också andra inslag som magi, höggudstro osv, som vi inte har plats att ta upp här. Men en sak måste vi noga lägga märke till: Genomsnittsiendiern är inte överdrivet religiös. Vardagslivet förflyter i stort sätt utan andra religiösa inslag än husmoderns traditionella dekorationer av huset med delvis gudomliga symboler — lika mycket en trivselsak för husets invånare. De allra flesta händelser förklaras inte med hänvisning till gudavärlden utan till den profana världen, dvs med hjälp av praktisk vardagskunskap. När vi därför talar om folklig vardagsreligion, så talar vi om bruk och föreställningar som tas till vara för att lösa de vardagliga livsproblemen, men då endast när inte andra förklaringar och handlingar räcker till.

Religion och social förändring

Hur förhåller sig då indiska religioner till t ex ekonomiska förändringar i stort? Utrymmet räcker inte till för en uttömmande beskrivning men några viktiga påpekanden kan göras.

För det första kan man inte hävda att det finns några avgörande bevis för att den brahminska teologin i sig skulle ha verkat

hämmande på de härskande klasserna i deras strävan efter det materiellt goda. De som sitter vid Ganges och ber är en minoritet, som är gamla och har lämnat den aktiva fasen i livet bakom sig. Omsorgen om "sin själs salighet" har inte hindrat någon att som krigare, ämbetsman, köpman, storbonde osv "förvalta sitt pund".

Folkmajoriteten har fått "bidraga" till samhällsförsörjningen genom hårt arbete. Den relativt högt utvecklade risodlingsteknologin gjorde att detta hårda arbete låg till grund för ett materiellt sett mycket högt utvecklat samhälle vid tiden för den europeiska erövringen. Den koloniala utplundring som sedan ägde rum under ett par århundraden är i dag den främsta orsaken till indiernas fattigdom. Men varken indiernas forna rikedom eller deras nuvarande fattigdom ska sökas i deras religiösa föreställningar. I så fall är det mera relevant att analysera den europeiska religionens roll i den koloniala utsugning av Asien, Afrika och Amerika.

Religionen följer samhällsutvecklingen — ibland blir den till ett ideologiskt uttryck för sociala strömningar med krav på sociala förändringar, som t ex i messianska rörelser. Buddhismen var en gång en sådan "spjutspets", och ännu så sent som på 1950-talet tjänade dess teori de oberörbaras kamp för frigörelse i Indien.

I andra fall tar sig själva den sociala rörligheten religiösa uttryck. Liksom klättraren i det svenska samhället byter ut sin proletära ideologi mot medelklassvärderingar, så byter medelklassgrupper i Indien ut delar av sina religiösa föreställningar när de lyckas klättra i ekonomiskt och politiskt avseende: de tar då till sig valda delar av den brahminska teologin, en process som kallas för *sanskritisering*, efter brahminernas heliga språk. Detta fenomen spelar en viktig roll i dagens Indien. Det kan till och med hända att fler människor än någonsin i det indiska samhället, relativt sett, nu omfattar delar av den brahminska teologin, samtidigt som denna i sig blivit mer sekulariserad genom de ekonomiska och tekniska förändringarna i samhället.

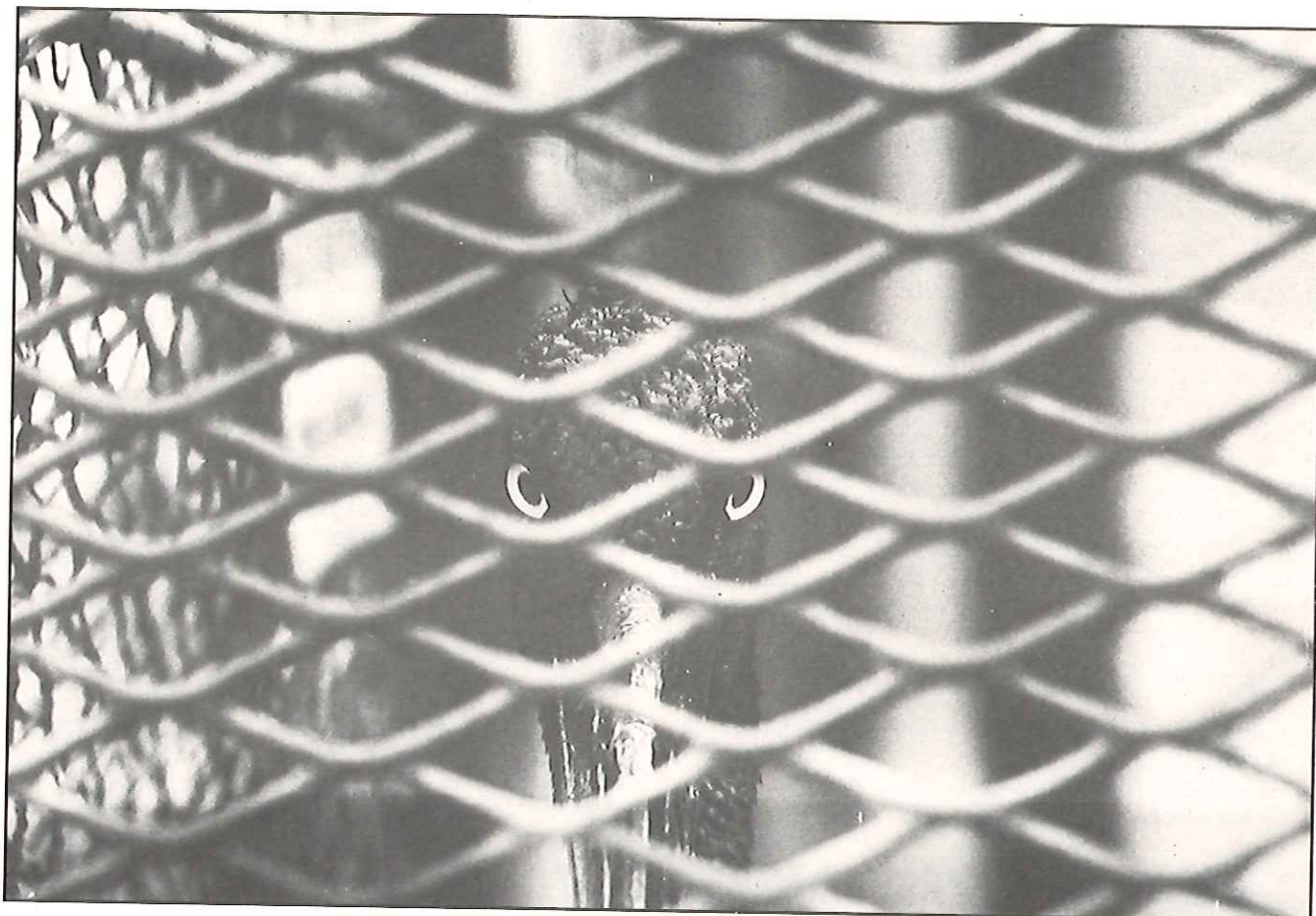
Religiös tro och rit har alltid en social förankring som bestämmer dess funktioner för individen och samhället. Religionen kan legitimera ett samhälle och dess förtryck och därmed verka konserverande. Den kan vara språk och ledstjärna för en social rörelse som vill skapa ett nytt och rättvist samhälle. Den kan vara inriktad på att lösa de praktiska livsproblem som människan ställs inför som biologisk och "naturlig" varelse. Det är den senare sidan som den folkliga hinduismen framförallt betonar.

Staffan Lindberg

Ett enkelt altare till skogsgudens ära. ... är långt vanligare än en världsfrånvärd asket.

SÖREN SOMMELIUS

JOHAN TELL

VI HÅLLER ÖGONEN PÅ SYDASIEN

VILL DU FÖLJA VÅRA SPANINGAR EFTER INTRESSANTA FÖRETEELSER I SYDASIEN, VILL DU FÖLJA LÄNDERNAS POLITIK OCH DESS KULTUR, VILL DU BILDA DIG ELLER BARA DRÖMMA DIG IVÄG TILL ETT ANNAT LAND? PRENUMERERA!

VI HAR BEVAKAT DE 7 LÄNDERNA, INDIEN, PAKISTAN, BANGLADESH, SRI LANKA BHUTAN, NEPAL OCH AFGHANISTAN, I TIO ÅR. VÅRA MEDARBETARE ÄR SVERIGES FRÄMSTA SYDASIEN-KÄNNARE OCH VI HAR DESSUTOM FASTA MEDARBETARE I DE BERÖRDA LÄNDERNA.

PRENUMERERA!
DET KOSTAR BARA EN FJÄRDEDEL AV EN FELPARKERING, UNGEFÄR SOM TVÅ PAKET KAFFE ELLER EN OCH EN HALV BIOBILJETT, ELLER SJUTTON KVÄLLSTIDNINGAR.....
TVÅ PAKET CORN-FLAKES, TVÅ DJUPFRYSTA FISKGRATÄNGER.

Ja tack jag vill gärna beställa följande:

En prenumeration,
ett år (4nr), för 60 kr.

Stödprenumeration,
minst 100 kr.

Fler exemplar av special-
numret. () stycken à 20 kr.

Klassuppsättning av spe-
cialnumret (30 st) för 450 kr.

Vill du inte klippa i tidningen, kan du
sätta in pengarna på vårt postgiro:
SYDASIEN 79 54 96-9

SYDASIENKOMMITÉERNA

BOX 1625

221 01LUND

Möte med en

Entusiast

Du förstår, problemet med utvecklingen i Indien sedan självständigheten, är att 90% av utvecklingen har bara gått till 10% av folket. Vi vill vända på det, det måste bli dom 90% vi tänker på i fortsättningen, det är dem det gäller.

Han gestikulerar ivrigt och hans pigga ekorrhögon spelar när han försöker övertyga oss. Han glömmer vägen, glömmer att han sitter i institutets jeep och kör, det är idéerna som är det viktiga för honom, ja han är sina idéer.

Jag har kommit till byn Sewaith vid Ganges norra strand, ett par mil norr om Allahabad, tillsammans med Dr R N Kapoor. Han är chef för *Institut of Engineering and Rural Technology*, Allahabads tekniska institut. Men han är inte någon vanlig tekniker.

- 1976 reste jag runt och tittade på vad vi gjorde i Indien när det gäller teknisk utveckling. Jag fann att den teknologi vi använde inte var anpassad till vårt folks behov.

Sewaith skiljer sig märkbart från den omkringliggande landsbygden, den liknar inte de byar vi kört igenom på vägen hit. Aktiviteten är högre, överallt bär kvinnorna stora lass med nyskördat ris, på fälten råder livlig verksamhet och där finns en stor variation av grödor, man ser att det växer bättre här. Det är inte konstigt, Sewaiths åkrar producerar minst dubbelt så stora skördar som genomsnittet här i trakten. Det är faktiskt Dr Kapoors förtjänst. Han omsätter nämligen sina idéer i verkligheten också.

- Vad som behövs är hängivenhet och ett vetenskapligt förhållningssätt till verkligheten. Då kan man få folket med sig, ingenting går utan deras deltagande, deras aktiva deltagande. Vi strävar efter en integrerad utveckling av de byar där vi är verkamma. Vetenskapligt jordbruk, med växelbruk mellan olika grödor så att jorden inte utsugs. Boigasnanläggningar så man av boskapens avföring och annars oanvändbara skörderester kan få ut både energi, i form av metangas till hushållen och näringsinnehållet som gödsel. Vattnet pumpas upp med hjälp av små vindsnurror som vi producerar på institutet, liksom de delar av biogas-anläggningarna som inte kan byggas på plats. Bättre bränslesnåla spisar. Förbättrad sanitet och hälsovård, som byborna till stor del kan sköta själva,

bl a genom mer hygieniska toaletter. Byindustrier där de fattiga i byn kan lära sig tillverka skor, möbler, tvål, jordbruksredskap, tändstickor eller sätta upp

bagerier, skrädderi eller cykelverkstad eller lära sig reparera pumpar. Allt måste vara inriktat på de fattigas behov. Hans entusiasm tar aldrig slut.

Ofta återkommer han till Mahatma Gandhi, ändå finns det inget av anspråksfull helighet hos honom. Istället sitter det en lidelsefullt intresserad 50-åring vid ratten, han har helt enkelt gett sig sjutton på att det skall gå. Jag har besökt honom vid ett flertal tillfällen sedan slutet av 70-talet och sett hur hans verksamhet vuxit. Byarna runt Sewaith var först, nu är vi på väg mot en annan by, Pathartar, där 150 familjer av Kol Bhil-stammen bor. Vägen går längs Ganges, på den stora bron vid Allahabad. I den svala morgonluften drar människorna mot Ganges för att rena sig. Högtalarna för böerna från den ena stranden till den andra. Floden har blivit bred och mäktig, flyter trögt fram mot *sangam*, samflödet, där Ganges möter den lika stora Jumma och den mytiska, underjordiska strömmen Saraswati.

Just där floderna möts, strax utanför Allahabad har några av historiens största Khumb Melas utspelas sig med kanske uppåt tio miljoner besökare samtidigt. Men vi åker vidare uppåt högländet till Baranpur-distriktet. 1984 organiserade han tio sådana "tillväxtcentra", som han kallar de byar där institutet startat sin integrerade byutveckling. 1985 skall det bli 100 nya centra. Landets centrala planerare har fått upp ögonen för hans projekt och planerar nu att starta tre nya likadana institut, som skall täcka varsin del av landet och där dra igång mängder av nya tillväxtcentra.

- Vi satsar på så hög grad av självförsörjning som möjligt. Det behövs ingen olja, inget kol i byarna. Jag är övertygad om att detta är framtiden för den indiska landsbygden; denna integrerade utveckling på en teknologisk nivå som är anpassad till massornas behov är lösningen på massfattigdomens problem.

- Men varför skall Indien behöva nöja sig med småskalighet och låg teknologi när den industrialiserade världen inte gör det?

Jag skulle kunna ställa en motfråga. Om små länder som Holland, England eller t.o.m. Tyskland med all sin utveckling, med marknader över hela världen, inte klarar av att samskälla hela sin befolkning, som är liten jämfört med Indiens, så bevisar det för mig att deras teknologiska utveckling inte längre kan lösa problemen i dessa små länder. Hur skulle då en sådan sofistikerad teknologi kunna lösa problemen i ett land med snart uppåt en miljard invånare? ILO:s siffror visar

klart hur mycket denna teknologiska utveckling kostat i form av höjd arbetslöshet i världen under de senaste 30 åren. Indien måste satsa på sina egna resurser. Vår största outnyttjade resurs är den mänskliga arbetskraften. Ingen teknisk utveckling någonstans i världen har ännu frambringat en maskin som är mer fulländad än människan. Vi bör använda människan. Men det är inte låg teknologi att använda sig av människan. Vad skall hända med hela denna landsbygdsbefolkning om man börjar införa högteknologiska metoder i jordbruket?

- Det sägs ibland både i väst och i New Delhi att Indien kanske helt och hållet har för många människor?

- Problemet är inte människorna eller deras antal. Problemet är kulturmönstren, vi måste ändra vår kultur. Den globala kulturen är en exploateringskultur och den sprider sig neråt. Åk till en by och du kommer att finna att några få exploaterar de många, åk till en metropol och du finner att några få exploaterar ett helt land, åk till några mycket rika länder och du finner att de exploaterar hela världen. Ta bara en sådan sak som att en stor del av många fattiga länders utgifter går till militären! Problemet är inte att vi är för många.

Jag skall säga dig en sak; om jorden på den Indo-Gangetiska slätten utnyttjades på ett riktigt sätt så skulle dess åkrar kunna föda hela världens befolkning två gånger om. Se bara på de skördar vi får ut i våra tillväxtcentra! Det enda som behövs är vettig jordbruksutveckling, vettigt utnyttjande av de vattenresurser som redan finns, vettig bekämpning av insekter och växtsjukdomar. Det är fruktansvärt att se hur liten avkastningen är i detta så rikt utrustade jordbruksland. Se bara på vår veteproduktion, tre fjärdedelar av landets totala produktion växer i en liten del av en enda av våra delstater, Punjab, som inte har några särskilda märkvärdiga naturliga förutsättningar jämfört med Indo-Gangetiska slätten i stort. Indien skulle utan vidare kunna föda en tio gånger så stor befolkning. När det gäller resurser är vi oerhört rika!

- Men varför utnyttjas de inte då?

- Problemet är alla de som står i vägen för denna utveckling. Alla de som har egna intressen i en annan form av utvecklingen. Du förstår, ute i byarna tex gillar inte de rika att de fattiga får det bättre. Hela vår utveckling är inriktad på att de få skall ha det ännu bättre. Många är emot en kursändring.

Lasse Berg

ur "Längs Ganges"

Raben & Sjögren 1986

AVSÄNDARE: _____

SYDASIEN
Box 1625
221 01 LUND

UTGIVNINGSPOSTKONTOR:
LULEÅ 1

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

Ater avsändaren

”Kastmärket”

Vi har fått lära oss att indierna går omkring med sitt *kastmärke* i pannan. Det är inte sant.

Enligt en gammal sed målar en gift kvinna sin panna med cinnober. Det symboliserar äktenskaplig lycka. I de indiska storstäderna har den gamla seden lösts upp, så att både ungmör och änkor målar sig på samma sätt. Dessutom har man börjat använda plastprickar i diverse färger så att de ska passa till sarin.

När man går i templet målar man sig också i pannan med cinnober och vit aska. I detta sammanhang är det närmast ett tecken på fromhet. Man doppar fingertopparna i askan och drar dem tvärs över pannan, så att det blir tre streck. Sen fullbordar man konstverket med en cinnoberfläck vid näsroten.

Somliga vishnu-dyrkare skyltar ännu mera med sin fromhet och målar en treudd i pannan med två vita och en röd udd.

I en del grupper tatueringar man sig i pannan. Då står grupptillhörigheten så att säga skriven i pannan. Detta kan ha gett upphov till att våra föreställningar om ”kastmärket” trots att dessa tatueringar bara används av vissa minoriteter.

Bilden visar en ung sydindisk bykvinna klädd till fest.

Text och foto Göran Djurfeldt

